

МІСІЯ ПАТРІАРХА МСТИСЛАВА

8-9

ФІЗИК З РОДИНИ КОСАЧІВ

10

Світлана МАСЛОВСЬКА,
заступник голови Чернівецької обласної
організації ВУТ "Просвіта"

Усе своє свідоме життя Буковинський Соловій ішов до людей. До простих гуцулів, аби черпати з їхньої широкі душі життєдайну силу, брав з уст народу живу його пісню, вирощену кров'ю й любов'ю великою, хворів і лікувався словом, вслухався у шепіт древніх Карпат, добував відти легенди й доносив їх не тільки буковинцям, але й відкривав гуцульську душу світові...

А нині вони йдуть до нього. Славні земляки-путильчани й ті, хто повсякчас освячується його ліричним словом, багатогранною культурно-громадською діяльністю — прикладом вірного служіння народові, гідним подиву й безсмертя подвигу.

Ось уже понад 30 років першої неділі серпня всі пошанувачі творчості славного сина Карпат збираються на березі річки Путилки, у селищі Путила Чернівецької області, де у зеленому маєві дерев стоїть гуцульська хата з великим ганком. Це родинна садиба-музей, де відбуваються святкування дня народження Юрія Федьковича, який живе у серцях влячких нащадків. Нині йому — славних 185 літ!

"Ще наша зелена Буковина спала тихим сном, ще була недоступним, світом забутих закутків України, як нечаяно гірський соловій у лузі заспівав могутню пісню, розбудивши нею сплячих, вніс життя, вніс весну у студену хату та й тим зайняв перше місце обіч безсмертного Тараса". Так писав про Федьковича Марко Черемшина. Так потверджуємо й ми, нині суцільно його нащадки, усвідомлюючи, що його гостре слово й зараз набирає сталевого блиску. Свій гнів і прокляття шле всім поневолювачам, що на шматки рвали й рвуть живе тіло українського народу. "Прокиньтесь, відчуйте свою силу", — ніби гукає поет до народу. "Ми дужі, ми вже не рекрути. А якщо й будемо гинути, то в боротьбі за рідний край", — воїстину пророчі слова...

Саме таким духом наповнилося літературно-мистецьке свято "Шовкова косиця",

Поклонилися українцеві, який збудив і просвітив буковинський нарід До 185-річчя з дня народження Юрія Федьковича

приурочене 185-й річчю з дня народження Юрія Федьковича, на яке представники влади Чернівецьчини та буковинські просвітяни їхали, зачаровані красою Карпатського краю та осяяні очікуванням чогось хвилюючого й незвичайного. Справдилося! У такому колориті народного промислу — вишиванок, виробів з дерева та металу, неповторності та багатогранності культури слова, пісні, танцю — побувати, то не просто щастя, а спогади на багате літ. Усе просто. Там панували ширість і справжність. Одне слово: гармонія природи, людського спілкування та розмаїття талантів заповнили кожного, хто став учасником свята.

А передувала урочистостям надзвичайна гостинність путильчан, які не без гордості демонстрували лад у своєму селищі, новий, сучасного зразка, стадіон та на великому постаменті пам'ятник Федьковичу, котрий, ніби стомившись, присів перепочити, аби за мить знову вирушити в дорогу до "любого русинського народу". Тим часом на подвір'ї садиби троїсті музики, фольклорні колективи та народні майстри запрошували гостей на іменини карпатського світоча. Не забарився і сам "Федькович"-персонаж, закликаючи дітей до науки, а дорослих жити по-правді.

Ведучі імпрези Микола Гавриленко та Марія Ліска під звук трембіти вкотре нагадали всім про складну життєву дорогу та непростий творчий шлях Буковинського Кобзаря. Саме так його величав Іван Франко. "Юрій Федькович вложив у свою поезію найкращі частини своєї душі, а така поезія не вмирає, не пропадає" — переконував Каменярь. Вражалася його творчістю Леся Українка, вважаючи, що "кращого стиліста, ніж Федькович не було й нема серед буковинських і галиць-

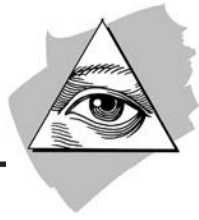
ких письменників, і взагалі твори його можна покласти поруч із кращими зразками малоруської народницької літератури".

Ширими на свою прихильність та завороженість високою поетичною майстерністю були й сучасники — організатори та гості свята. Голова обласного об'єднання ВУТ "Просвіта" Остап Савчук нагадав присутнім про те, що 185-літній ювілей великого горянина збігся із величною датою — 150 років з часу заснування буковинської "Просвіти" — "Руської бесіди", а Осип-Юрій свого часу був великим просвітянином, очолював і просвітницьку організацію у Львові, і першу на Буковині україномовну газету "Буковина". Тож на знак подвижницької праці обласна "Просвіта" 5 років тому заснувала премію його імені. Нагородив почесними грамотами активних просвітян Путильщини, котрі є подвижниками життя і творчості поета. Свої книги, зокрема посвяту Федьковичу, презентував письменник Василь Васкан. Про заснований три роки тому конкурс на кращого читця творів Федьковича та численні науково-практичні конференції повідала їх організатор, член правління "Просвіти" Тамара Мінченко. Голова обласної організації спілки письменників України Василь Джуран пригадав цікавий вислів Федьковича: "Аби пізнати українську Буковину треба побувати в с.Чорний Потік Заставнівського району...", куди поет навідувався і зчаста милувався незрівняною красою Наддністрянського краю. Нагадав, що наступного року відзначитимемо 20-у річчю з часу, коли Чернівецький Національний університет носить ім'я Юрія Федьковича, дякуючи колишньому вчителю історії с.Веренчанка, народному

депутатові Григорію Дем'яну. А ще спілка письменників готує антологію Ю. Федьковича та інші цікаві проекти. На святі виступили заступник директора обласного краєзнавчого музею Вікторія Танащук, яка вручила організаторам 10 аудіокниг з віршами героя імпрези у виконанні народного артиста України Святослава Максимчука, лауреат обласної просвітянської премії ім. Ю. Федьковича Ганна Колежук та інші учасники зібрання.

Промовці акцентували увагу на тому, що поезія Карпатського життєлюбця виткана на народнописенній основі. Він сам добирав музику до своїх творів. Тож не дивно, що репертуар концертної програми свята був насичений авторськими й народними творами хорового колективу Путильщини, фольклорного — "Гуцулочка", талановитих дуетів та солістів, троїстих музик і оркестрів, та диву даєшся від запальних карпатських таночків колективу "Карпатські барви", веселих речівок, байок, легенд, насичених неповторним гуцульським діалектом. А завершальний акорд свята — виступ ще одного сина Карпат, дзвінкоголового Василя Данилюка — заслуженого артиста України, котрий щоразу є бажаним гостем-господарем кожної Путильської забави.

Ось і поклонилися ми Сонцю Буковинської правди та збагатили свою душу неповторністю краю і таланту. Та так, що мислимо якомога скоріше повернутися сюди знову. Бо феномен Федьковича в тому, що він ішов до людей, простих, звичайних, багатих на слово і дух. Нам, просвітянам, є чого повчитися у славного земляка, аби справдилося його величне гасло: "Я наш нарід цілим серцем люблю і душа моя віщує, що його велика доля жде".

Катерина МОТРИЧ

Закінчення. Поч. у ч. 32 за 2019

«Гуру в економіці» і

Не шукайте в тому, що сталося, якісь вищі мотиви. Булгаков не помилюся. Тих, що зачарувалися “говорящей собачкой”, виявилось куди більше, ніж у неї шерсті на хвості. Більше, ніж тих, що кричали до них: “Придур..., олігоф..., рагу..., куди ви лізете, що ви робите! Та лихо постукає не лише у ваші вікна і двері, а влізе у наш дім і через покрівлю!”

Чому ви так вчинили, Українці?! Чому ви, кияни, що летіли на Майдан у страшні дні і ночі 2014-го, що несли майданівцям їжу, одяг, ліки, гроші, брали людей додому, щоб вони помилися і відігрілися на домашній страві у 25-градусні морози, що самоорганізувалися, зробили на Майдані похідні кухні і госпіталі-операційні, чинили як свідомі і патріотичні люди елітних почуттів і мислення і духу, раптом обрали не Б. Березу, В. Пташник, Ю. Левченка, відданих вам патріотів, розумних і професійних, молодших за багатьох із вас (це щодо “нових облич”), а взяли до рук той мішок чи то з котями, чи з котячими хвостами, мо’, й послідом, на якому був намальований “гуру” на веліку?! А ви, нащадки Шухевича й Бандери? Чого і ви так масово тягнете такий самий міх? Недавно чула по радіо, як якийсь мудрий і патріотичний професіонал давав оцінку тим, що прийшли до влади. В ефір вийшов 74-річний психолог-львів’янин і сказав, що той хворий на депресію, бо “нові обличчя” дуже гідні і нам всім поталанило. А ви їх бачили?! Багатьох бодай би не бачили!.. Не одне з них за Сталіном заскучило! Що, “п’ята колона” так голосно тупає ногами, що заглушила рідний шурхіт Визвольної армії?! Ганьба і вам, ганьба!!!

То, кажете, що вас зрадили? А ви зраджуєте всю Україну, і вага цієї зради може коштувати життя нашої держави, усіх нас. А ця зелена навала робить такі ходи і зносить ті величні віхи — ті, відвойовані в московській орди висоти, по яких світ пізнав нас і дізнався, що європейське сонце спочатку цілує українську землю, а вже тоді всю Європу. Чи не бачите, що ці “нові обличчя” здебільшого байдужі, холодні, чужі і навіть ворожі?! Не маючи на те ні найменших підстав, ви обрали керувати державою, що постала на крові, збіговисько, ватне й слабосиле, якому організували в Трускавчі лікнеп державотворення і якому в очі їхній однопартієць сказав відверто: “Ви політичне нікто”. То як нам пробачити цю зраду?! Як жити з цим диким розчаруванням у своєму народі, у тому, що відразливі сленгові слова “рагулі”, “охлос”, “маргінали” витіснили такі теплі словосполучення як “рідний народ”, “народ-переможець”, “високодуховна мудра нація”. Чи думали, що і ви відповідальні за все, що буде твориться і вже кришиться-ламається в Україні? Що ви допомагаєте відкрити ворота Путіну, які закрив був Порошенко, що опустили планку державних інституцій до рівня охлосу і бандократії? Що привели до влади неосвіченого кумира в оточенні таких самих неосвічених і непросвічених посередностей, які ще два місяці тому не збиралися йти в депутати, але був “призов” в інтернеті і багато туди потрапило просто то “по приколу”, то “по зальоту”. І от Україна знову виколухуватиме і годуватиме їхніх “байстрючат” і допитуватиметься в Бога, чого Він так не любить її і чому така в неї прірва між боготворимою природою і народом, у думках, почуттях та вчинках якого тирлюються біси?! Що світ знову може називати нас “Раша” і відкину-

ти ще далі, ніж ми були до 2014-го. І якщо знову вибухне спротив і проллється кров, на чий совісті вона буде?! Хто із вас, отих 73% і 43% готовий пожертвувати своєю кров’ю, своїх дітей і рідних? Про таку ціну свого вибору ви думали? Авжеж, що не думали! Фантомний телеголобородько осліпив, оглушив і позбавив думання. Країна князів, козаків та гетьманів, гайдамаччини, махновщини, бандерівщини й усіх Майданів вступила на межу нікчемного відкату на чолі з охлократією, багатенькими совками-необільшовиками, які дістають з небуття заявлені позавчорашні гасла про дружбу “двох народів-братів”, НАТО геть, мову геть, Томос геть! Дайош восьмому марту, 23 лютого, перше мая — родніє празднікі! Запанував безпросвітний дух неосвіченості, інтелектуальної сірятини і маргінальних цінностей загалу державотворців.

І таки ж найтривожніше, що не лише бабусі прийшли подивитися “на говорящю собачку”, а здебільшого ті, яким зводити завтрашній день України. І от вони безоглядно побігли за нею. Вона вже встигла наслідити, показала, що вона зла, задириста, і дуже хоче бути не дворяною, а елітною вівчаркою.

Чим був, окрім жорстокості і репресивних методів, огидний комуністичний режим? Тим, що біля керма, на всіх рівнях були здебільшого “шарікови” й “швондіри”, у яких було “собаче серце”. Навіть люди мислячі й цілком адекватні, коли потрапляли у той червоний коловорот, у ті жорна, перероджувалися й ставали невіддільною частиною загалу. Тому вони й вели боротьбу з примарними ворогами, перетворили у стукачів мало не весь народ. І ключовими почуттями у цієї маразматичної політичної камарильї були заздрість, сірятини й тупість, несприйняття тих, що стоять інтелектуально значно вище за них. Тому вони викошували елітний пласт соціуму, погляду яких, розумного виразу їхніх облич, малюнку їхніх вуст, на яких завмерла зневага, вони не витримували.

Ох, це французьке “дежавю”! Ми це вже бачили, ми це пережили, ми цього духу наковталися і страшенно стужилися за розумними, патріотичними, вільними у своєму мисленні і європейськи зорієтованими керманічами. Тож кому дали відразу бій “нові обличчя”? До кого не могли приховати ні ненависті, ні відрази? Представникам попередньої влади, де було багато освічених, патріотичних, професійних, героїчних і просто розумних людей. Бо серед “нових облич” багато тих, що повільно реагують там, де реакція мала б бути блискавичною, погано формують думки і викладають їх з помилками, у тексти влітають сленгові слова, бо вони для

них органічні — цим найбільше грішить таки ж найбільший “слуга”. Чому у нього такий гнів і ненависть викликав Порошенко ще на етапі, коли той був Президентом? І чому “слуга” дозволяв таку брутальність і хамство? Бо той вдався не лише статурою і зростом, а й природним інтелектом, іскромним ораторським хистом, розкутістю в мисленні, вмінням приймати точні виважені рішення, масштабністю, європейським шармом, інтелігентністю і він єдиний з усіх чоловіків від 24-го серпня 1991-го року суцільних наділених талантом Президентом. Він у жодній ситуації не був “говорящей собачкой”, витримував планку інтелігента, керманіча європейського масштабу. Навіть там, де хтось мав би зреагувати на хамство дражливо, міг би відповісти куди в’їдливіше, залишався доброзичливим, готовим допомогти і підставити плече, бо для нього “Україна понад усе”. Попри все, помилки, які ми бачимо і не до кінця прощаємо (хоча б чому не скрутив голови злочинцям, чому жоден із них не сидить, чому віддано було Палац Україна маргіналам і пройдисвітам, а не талановитим українським митцям, які б підняли націю, а не опустили її до малоросійського рівня, зазомбованого волевиявлення, яке ми нині ковтаємо і можемо подавитися — і чим покарано і його). Він переконав нас, що і в українській державі може бути те золоте осердя, про яке писав Платон, і це сусальне золоте тонким нашаруванням вже просвічувалося, і його дуже цінували просвітлені та мудрі, й не помітили ті, що “безпомільно” знають, що “саме Порошенко напав на Росію і розвалив армію”. От тому й маємо те, що маємо.

І явище “собачого серця” значно ширше й глибше, і до одного імені воно не зводиться, бо ж від 24-го серпня 1991-го ще не минуло 40 біблійних літ. Ще живуть покоління, виховані “на традиціях дедов-отцов”, ще живе дух совка, ще он молодики-“слуги” в догоду їм чи то собі знову хочуть повернути цей таки ж дух до всієї України, і їм глибоко начхати на те, що вона виригнула його вже з кров’ю. І вони будуть і П. Порошенка, й інших синів України смикати за холоші, дяволити й намагатися вкусити хоча б за ногу. Так, Україна вступила в ту ж таки воду, замішану на жабурині, і знову наслухає стукіт “собачого серця”.

І вкотре волаєш до тих, що прогнали донбаських бандюків, що осяяли Україну і світ своїми натхненними обличчями на Майдані, яка глобальна психологічна катастрофа сталася з вами, що ви обрали не відданих вам молодих патріотів, а отих “невідомих з багатьма невідомими”, але проштампованих емблемою того “бідняка”-мільйонера, що їде на велосипеді?! Хто так затуманив ваш інтелект, що дало вам підстави обирати невідомість?! Спрацювала генетична пам’ять? Отак років 60-70 ваші діди-прадіди співали про “двох соколів” — “один сокіл Ленін, другий сокіл Сталін”. Їли у 60-х роках при “зрілому комунізмі” хліб із гороху й кукурудзи. За цією невеличкою пайкою треба було вистоювати довгу чергу у сільмазі при ретельному контролі колгоспного начальства, щоб, не дай Боже, хтось двічі не став. До того ж творці комунізму саме того року відібрали у людей пасовища, бо був клич проводити меліорацію. Люди масово стали продавати худобу, голод заглянув у кожну оселю. Моя душа і досі плаче за тим розкіш-

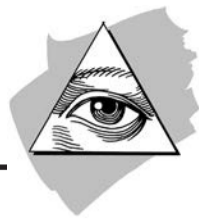
ним нашим власним берегом, де я пасла корову, за яким був древній став, через який жебоніла річечка Шполка. Це все олігофрени довго й натужно висували, щоб розширити посівні площі. А поля були не всі задіяні під сільськогосподарські культури, і помідори червоніли до морозів і їх нікому було збирати. Став і розкішні пасовища було вбито і навіть переорано, але “гуру економіки” у посівні площі це не вдалося перетворити. Дух лугів і древнього ставу не впустив миршавого духу совків-лузерів і самовідродився, але вже без древнього ставу, очеретів, ряски, човнів і голосу бугая із ставкового дна.

Ваших батьків чи, може, й вас, зелекторат, зганяли у 70-х роках, епоху чи не найбільшого маразму, у конференц-зали обговорювати книги “генія-письменника” Л.Брежнєва “Малая земля”, “Возрождение”, які йому написали головний редактор “Літературной газети” Чаковський та журналіст газети “Правда” Сахнін. Всі про це знали, але хвалили “голого короля”. А от прочитати це мусіли всі, бо інакше це поціновувалося, як антидержавна поведінка, душок “ворога народу”. Я була серед “ворогів”. Цирк, клоунада, бо всі добре знали, що у бровастого вже були вікові маразми й радянською імперією він вже не керував.

І ось грішиш і дорікаєш Господу: чому багатьом розумним, освіченим і просто геніальним людям доводиться жити при такій владі і чому ними керують олігофрени й сірі кардинали? Що в імперії, що в Незалежній Україні! Ті, що бунтували проти тих “слуг народу”, сиділи в тюрмах, інші мовчки стогнали і боялися вголос щось говорити навіть на своїй кухні, остерігаючись прослушки. А далі виходили на Майдан, голодували, махали прапорами і наївно волали-закликали імена очільників у контексті “слава”, то махнули рукою — не те! То в контексті “ганьба”, гнали геть, як шкідливу худобу, що до цурки випасла городину. І це без права на перепочинок.

І ось, знову — мана, туман, масова олігофренія після такої каторжної праці, виповзання із провалля. Аж до такої міри зазомбованості й безвідповідальності перед Україною, що запитуєш себе: а чи хочеш ти належати до цього народу? А чи він твій, цей хронічно саможерний, бездумний народ імені пройдисвітів, серіально-мислячий, тарифностурбований і кварталнозомбований? Він також явив нове лице нації, і от тепер проблема не лише у людей свідомих, мислячих, патріотів, а й у тих “мулярів”, що крутять вісь планети і натужно думають свою масонську думу: залишати цей народ на планеті, де все меншає природних ресурсів, чи організувати проти нього ще щось таке, щоб він сам себе дожер? У нього до цього одержимий талант!!! А цю землю, що “молоком і медом тече”, віддати тим, у кого землі мало, та щоб вони не їздили щороку до свого пророка, а були там, де він похований, бо вони з часів вигнання облюбували її, і їхня рідня — хозари — залишили там помітний слід. Якщо цей “зебіл” так її не любить, оскверняє, якщо власними руками нищить її і закликає до неї погубель, то, може, він вартий лише послід прибирати після тих, що вміють себе любити і цінувати своїх світочів.

Він он і кумира зліпив, ображений за знищені погруддя вождя. Тому вже й погруддя Зеленського зліпили і продають по дві тисячі гривень. Не можна не захоплю-

«академіки» — «слуги народу»

ватися цим. Якщо вже знущатися і насміхатися над цим явищем масової олігофренії, слабomisлія, то до переможного кінця! Варт усім 73% видати з державної казни по дві тисячі гривень, щоб вони придбали це погруддя і молилися до нього, але таки ж на ідіш... І час вже запустити “слугам” цитатники, щоб це були такі собі “захальвні книжечки”: на обкладинці “чувак” на велосипеді, а всередині — слова “перли”, мудрість століть. Нехай Брежнев і на тому світі, а “проф-фесор” у Ростові задрят. Час перейти до цитування кумира, “слуги всіх слуг”, епохального люстратора-кастратора, що готовий каструвати саму історію. Він непомітно переведе через хитку кладку свого виборця і, як і його далекий “попередник”, покаже йому “кузькіну мат”.

Он бравий очільник партії Д. Разумков запевняв на передачі “право на владу”, що їхній успіх — це вибір народу, що це його священне право. Так багато хто із зрусифікованих українців думають. Що вони зреклися рідної мови і розмовляють мовою поневолювача — теж їхній вибір. Вони ж не можуть, та й наука ще цього не може зробити: немолекулярний розгорнутий аналіз їхньої крові. А коли б було можна це зробити, то там би були десятки заборон мови, Валувеський циркуляр і Емський указ, коли у 19 столітті українську пісню можна було записати лише перекавши на французьку і латину. Працювали цілі інститути по знищенню національної ідентичності і великі загони русифікаторів. “Великій братській” плодив анекдоти про недолугого хохла і його “бичачу” мову, типу “залізяку на пузяку — геп!”; було засилля російських книг, преси і кастрованих українські видання. Були графомани-письменники, червоні комісари, що розпинали своїх побратимів за націоналізм та неблагонадійність. Були розстріляні на Соловках і згноєні по сибірах світочі нації. Були священики, що сміли молитися у церквах рідною мовою. Їх погналі виснажливим етапом на північ, а тоді роздягли, голих поставили у вибиті в ріці Печорі в людський ріст льодяні ями і в 50-градусний мороз залили живих мучеників водою. Від такого видовища, здається, навіть сонце могло взятися памороззю... І це теж частина “руського міра” і це теж чорний крок до “волевиявлення” російськомовних українців. Були і недавні циркуляри: вчителям російської мови й літератури платили на 30% більше, ніж української. Було, було...

Отака вона “розгорнута формула крові” вашого “вибору” мови поневолювача, дорогі наші російськомовні українці. Та по ваших генах і по вашій ДНК пройшовся такий москальський бульдозер, такі “гради” вистрелили у вашу спадковість і національну свідомість, що як вона ще вціліла.

Щось подібне, але у значно прискореному варіанті відбулося і нині. “Слуга народу” проліз у мозок, серце, залоскотав мільйони до втрати будь-якого думання. Готували цього виборця ретельно і довго. Не виключено, що окрім усього (зомбоящик), були підключені фахові, вмілі зомбувальники. Бо щоб народ отак безоглядно йшов і обирав лише за брендом “слуга”... Це нагадує наших лютчиків часів війни, які з криком “за Сталіна!”, тараном кидалися на німецьких бомбардувальників. Кажуть, що вони це робили без найменшої на те потреби. Просто так налаштували їхню психіку “чорні ящики” КГБ. І коли бездумно було знище-

но багато пілотів і літаків, то цьому явищу дали відбій.

Пригадую, як десь отак за півроку до президентських виборів на одному з наших телеканалів була передача за участю екстрасенсів. Не треба бути ні психологом, ні провидцем, щоб побачити запрограмовану на обробку глядача зорієнтованість. Їхня невпевнена, однак нав’язлива поведінка видавала їх. Вони в один голос говорили про те, що президентом українцям найбільше підходить В. Зеленський. А чого — не було сказано жодного переконливого слова, чи бодай не переконливого. Серед них був один чоловік, що брав участь мляво, здебільшого мовчав. Однак одна із жінок, а їх було п’ятеро, весь час допитувалася в нього: “Ви ж теж так думаєте, що він нам найбільш підходить?” Він думав неохоче, але згоджувався: так, так. Це все “ненав’язливі” на перший погляд кроки до “волевиявлення”, але кимось задалегідь продумані й організовані. Для слабкого вони значимі й переконливі.

А згадаймо, що витворяв канал 1+1! Згадаймо лише їхні трагічно-аварійно-пожежні “Новини”. Як вони починають їх із якоїсь чергової трагедії, як вся Україна має знати про жорстоко вбитих чоловіками-ревнивцями жінок, замордованих батьками-алкоголіками дітей, викинутих у сміттєві баки немовлят. Пожежі, у яких згоріли живі люди, серійні вбивці, трупи на дорогах, набір жажів і моторошних подій, від яких було відчуття, що ти в карцері чи на дні ями. (До речі, багато українців відмовилися дивитися цей “дуже патріотичний” зомбокканал). І ти непомітно впадаєш у депресію. Отака ти, мовляв, неблагополучна, Україно, отак живеться тут людям. Немає ладу, немає держави. Жаж і горе кругом. І після всього цього щоденного щовечірнього жажіття являється він — надія нації! Усміхнений, радісний, блаженний, умиротворено їде на велосипеді і обіцяє кожного (як запевняло Біле Братство, “кто уверует в меня — Марию Деві-Христов”), “хто проголосує за мене”, посадити на велосипед і повезти у щасливу багату Україну без корупції, без Путіна, а іншим — з ним, без війни на Донбасі, з нульовими тарифами. Процвітання і благодать, щастя і багатство. І всю цю казку вигадає їм він, чудотворець-казкар, клоун “95 кварталу”. Просто і легко кине їм до ніг він, власник “нового обличчя”, на якому, як сказав іноземний філософ, “є очі, але немає погляду”. І він не помилився. Отаке воно, господін-товарищ, Разумков, “волевиявлення” вашого виборця. Нові технології в силі. Як сказав мені нещодавно з гіркотою у голосі мій друг і мудрий “творець елітної нації” — відродженої Києво-Могилянської академії, В. Брюховецький: “я ж казав не раз, що телевизор зло!”

Воля — це ворота до Бога або до пекла. Життя, як і останні події, довели, що вона має бути дозована, бо не всі нею вміють користуватися і мають на неї право. Серійний вбивця і маніяк також її мають. Слабомислячий її може перетворити у свою власну трагедію і біду багатьох. Це не треба й доводити. Той, що відкрив своїм дрібним плечком двері в “нову епоху” — як там вона зветься — безбідності? — на очах у всіх стає казковим героєм і змагається із самою “старухою”, що “не хочу бить столбовой дворянкой, а хочу бить царіцей”. От і “слуга” бере до рук владу, як щупальцями. Вже повалив ВР, далі поставить свою монобільшість на всіх постах, слухняне стадо, у яко-

го буде кілька пастухів, яких найняв... Та хто не знає цих “вівчарів”!..

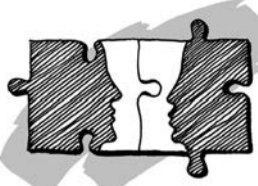
Вже прагне взяти Київ, як колись підбиралися до нього хозари, але поглинули самі себе... От із Києвом, товарищі-господа, обережніше і акуратніше! Бо оте, що ви хотіли призначити день інаугурації на поминальний день... Словом, я вам цього широго не бажаю, бо ви ще молоді, вам жить і жить, і ви, як і ми, маєте право на свої помилки! Але лише на власні, а не ті, за які будемо розплачуватися всі.

То ото ж скажу вам про Київ. Київ оберігає не лише Архістратиг Михайло зі своїм воїнством (знаю, що багато з вас не християни і в нашого Бога Ісуса Христа не вірять, і в наших небесних помічників також), але є дуже переконливий і незаперечний факт, і вся Соборна його знає. Того лютневого вечора і ночі 2014-го, коли мала бути зачистка Майдану, коли “Беркут”, “Грифон”, “Альфа” взяли у кільце Майдан, коли на Майдані Незалежності було відключено світло, не працювало метро, перекрито всі виходи з майдану і майданівців силовики мали загнати у Будинок Профспілок і там живцем спалити, а деяких посадити у автотязки і вивезти у невідомому напрямку, коли тисячі силовиків оточили майданівців і вся Україна аж застогнала від розпачу і жаху... І щось таке “незрозуміле” сталося, що вони їх не взяли і відступили, і у звітах тих начальників-силовиків, чому було провалено операцію по зачистці Майдану, називалися сміхотворні причини. Просто курям на сміх. Всі це читали в інтернеті! А Майдан того досвітку полегшено зітхнув, здійняв очі до неба “умився небесною рососою”, промовив “Слава Богу” і став молитися. То оте “сталося щось незрозуміле” і були небесні сили, сам Архістратиг відігнав силовиків і всяку нечисту силу вогняним мечем. Це вам інформация для роздумів. А над Києвом ще владарює й княжий дух княгині Ольги, Святослава Хороброго, Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, і цей дух дуже не любить духу ординців і лупить по ньому з небес. От ви знову не вірите. (Ось-ось та й повірте!) Київ брали і печеніги, і хозари, і половці, і золотоординці. Але їх відгонили княжі дружини в степи. Ось і недавно їхні нащадки прийшли з донецьких степів, пограбували і Київ, і всю Соборну, але їх відігнали “княжичі” аж у “ростовські степи”. І те, що і ви хочете зробити набіг на княжий Київ, може найбільше не сподобатися князю Святославу Хороброму. Ви ж, мабуть, знаєте що він зробив із хозарським каганатом? Тож всі сили небесні, що стоять в обороні Боговизбраного Києва, виберуть усе ж патріота Віталія Кличка, може й нащадка князя Святослава, теж хороброго і сильного. До речі, одного з лідерів Майдану. Ви навіть 20 (!!!) мільйонами доларів готові були пожертвувати, щоб втопити його! І в кого така щедрість!? Хлопці, хто підказав вам такий “креативний” хід? Дядя Ігор навчив і проспонсорував, чи взяли науку у самого дяді Вови? Він-то майстер всякого демонічного “креативу”, у нього все пекло в режисерах і продюсерах ходить. Он тільки підірвані будинки із рідним народом чого варті! То кого садити будете? А обіцянки виконувати треба, бо те, що А. Богдан нібито написав заяву на звільнення — надто промовисто свідчить про ще одне ваше “ноу хау” — “ми їх зробили снов”. Та й “зіблу” о-й-йо-й-ой, як може це не сподобатися! Не дай Боже прозріє і побачить за “новими обличчями” справжні! Тож дарма ви такий чини-

ли глум над Кличком у своїх сміхотухах і ліпили з нього недоріку. Он який точний удар наш славний “кожум’яка” вам вліпив. Та ж, гадаю, що він і на слові “гуру” так ганебно не послизнувся б, і НАТО з сенатом не переплутав би, як ви, незрілі державники. Тож явно не такий, як ви його малювали. А, може, ось у цій війні із ним є те, що каже кожному ображеному із нас Бог: “не мстїть, улюблені, а віддайте помсту Мені”, бо Божий “нокаут” б’є болючіше і точніше... Може, це буде відповідь Кличка за ваші образливі й принизливі насмішки над ним? І саме ця війна похитне і ваш каганат, і вас. І ви можете відійти туди, куди і вони Божого року 965-го відійшли разом із своєю столицею Ітиль. Тож не ризикуйте, бо це може принести не лише часткову вам поразку, а всьому вашому відродженому каганату. Ваш дух дядя Києва чужий, а Кличків значно рідніший, бо він його 2014-го захищав, любить, як любить Україну, а вам ці мірки непосильні і незрозумілі. А те, що ви любите, на жаль, не новина. Ганебно й негідно починаєте свою дорогу, “слуги”. І цей підступний вчинок із мером Києва Кличком доводять, що ви не слуги народу, а служки самого батька гріха. Воїстину, таки ж рік темних сил.

А далі — місцеві ради. Вся Україна. Хоча б не надірвалися... Чи всі 254 побіжать, і чи всі побратими допоможуть, — невідомо. Навіть як найбільший із “слуг” падаotime, то можуть і розступитися. І в цьому немає сумніву, бо ще жоден не вцілів і не був не скинутий людським розчаруванням і гнівом. Навіть той, що зайшов у палаючу оселю без пожежного спорядження і вивів з неї Україну. Тоді, у 2014-му, натовпу до престолу не було, всі галантно розступилися, мовляв, “та нахіба мені те президентство, той гемо...й!”. Не билися за булаву, не обіцяли, як от недавно, зняти із себе шкіру для народу, випустити кров і віддати одне око або відрубати руку. Забулося “вдячним народом” що було, як було і як сталося. В українців є той ген ненависті, що виростає з великої любові.

І от ми знову опинилися на порохівій бочці. Шойно її відкотимо, як вона знову прикотиться. Думаєш отак собі не раз: яке щастя жити на цій землі, Богом поцілюваній, у яку Творець вклав стільки свого натхнення і сили, і, мабуть, втомившись від такої творючої праці відпочивав, коли народжувався великий народ. Мабуть, лукавий встроїв такі свої роги у ті пологи, а баба-пупорізка щось там придавила, чи зробила не те... Тож він з моменту своєї появи на світ поділився на старших у душі і вічних немовлят. Так і живе довгі століття. Старші у душі заводять, інколи волочать їх у браму волі, самоповаги, рідної мови і рідного духу. А немовлята, почасти сиві і немічні, почасти юні, опираються, незмінно йдуть у пастку за ошуканцями й пройдисвітами, недругами й відвертими ворогами і називають їх своїми володарями, зневажаючи тих, хто жертвує заради них своїм життям. І як поводити української землі (не влади, не посади, а ті, кому Бог офірував цю землю, цю Мову, цей Дух, цю Душу) не розчищають джерела рідної ріки Життя, а ті, яких то 73% то 43, знову наносять сміття, замулюють їх. Інколи на століття, інколи на десятиліття. І думаєш розпачливо: чи це та грайлива риба, що оживляє ріку, чи такі ж мертва риба, яка пливе за течією і умертвить ріку? ... До нового Майдану Гніву.

Як чужинці пізнавали бездержавну Україну

Уроки діаспори для сучасних зденаціоналізованих «слуг народу» та їх прихильників

Микола ТИМОШУК, доктор філологічних наук, журналіст

Продовження. Початок у ч. 32

Зарубіжна преса про польсько-український конфлікт

Коротко про другий напрям висвітлення теми — огляди британської та зарубіжної преси із зазначеного питання.

Розпад трьох великих імперій (Австро-Угорської, Російської та Німецької), який розпочався по завершенні Першої світової війни, неминуче спричинив появу жорстких конфліктів між різними національностями, що упродовж тривалого часу вимушено перебували в поневоленому стані. За одним із таких конфліктів — між поляками та українцями — пильно стежила західноєвропейська преса. Її аналітичні та правдиві публікації на цю тему не могли пройти повз увагу творців англomовного українського бюлетеню.

Стаття, детальний виклад якої подав “The Ukraine” під рубрикою “Польський імперіалізм англійськими очима”, первинно була надрукована у лондонському тижневику “Contemporary Review” і мала назву “Східне урегулювання”. Вона належить перу експерта східноєвропейських проблем містера Уільяму Харбурту Доусону, який немало часу присвятив вивченню історії Польщі та України. Ось як описує цей англієць тогочасну польську політику щодо “інородців”:

“...І в пресі, і в суспільстві панує неймовірна расова нетерпимість... Взагалі, будь-яка національна меншість, будь-то німці, литовці чи українці, потрапивши під управління поляків, отримують однакове ставлення. Перше, що вони зробили, перетнувши Буг (а я це бачив особисто) і почавши окупацію непольської території, — зборили громадське вживання будь-якої мови окрім польської, хоча величезна більшість мешканців — або євреї, або білоруси, або українці”.

Давнє бажання поляків захоплювати та анексувати добре описано містером У.-Д. Доусоном і в іншій його статті “Зобов’язання мирного договору”, опублікованій у лондонському “Fortnightly Review”. “The Ukraine” передруковує з неї ті абзаци, у яких згадується Україна. Ось один із промовистих:

“Під приводом захисту польськомовного населення Польща здійснює намір розширити межі країни якомога далі... У своїх амбіціях заснувати могутню військову державу вони зазіхають на землі, які ніколи не були польськими — ні історично, ні якимось іншим чином. У такий спосіб вони захопили велику частину України, де проголосили військові закони і посилюють режим терору. Таким чином вони сподіваються створити державу з 32-х мільйонів мешканців, лише половина з яких буде поляками”.

Точку зору авторитетного британського автора підтримували й такі щоденні лондонські газети як “New Statesmen” та “Nation”, на шпальтах яких він також друкував свої огляди.

На завершення теми редакція бюлетеню цитує заяву тодішнього прем’єр-міністра Польщі М. Падеревського, яку за двозначне її змістове наповнення назвала “лицемірною”:

“...Поляки нічого не хочуть анексувати і нічого добро забирати. Польща не заперечує право Литви та України на незалежність... Але те, як поведуться українці в Галичині — це не воїни! Тому наша експедиція туди — не війна, а акція проти роз-

бійників, від яких і поляки і русини (так названо українців — М. Т.), мають бути звільнені до того часу як порядок буде відновлено на цій споконвіку (виділення редакції — М. Т.) польській землі”.

Окрім британської преси редакція бюлетеня практикувала подавати витинки із австрійських, французьких, швейцарських, де йшлося про актуальні українознавчі питання.

Звернемо увагу на деякі з них.

Віденська газета “Wiener Morgen Zeitung” вмістила лист судового урядника М. Небенцала, призначеного польським урядом для розгляду питань єврейської релігійної общини у Станіславові (нині Івано-Франківськ — М. Т.). Лист адресувався префектурі міста. Високий урядник просить звільнити його від виконання обов’язків судді за власним бажанням “через несправедливість, деградацію та жорстокість до єврейського населення з боку поляків, які перевищують межі людської уяви”.

У журналі “L’Ukraine”, що виходив у швейцарській Лозанні, вміщено замітку про тотальну заборону польськими властями української мови в усіх громадських офісах Східної Галичини.

Автор паризького “Le Journal” розповідає про вбитого в Одесі генерала Григор’єва. Цей відомий і талановитий колишній російський полковник відзначився тим, що нещодавно порозумівся з українським урядом Директорії і підпорядкував керуване ним військо та самого себе під головування командувача армії УНР генерала Симона Петлюри.

Із головних тематичних напрямків, яких прагнула постійно притримуватися редакція, виділимо такі:

— публікація офіційних документів і матеріалів уряду УНР;

— звернення і відозви офіційних та громадських організацій і рухів до світової спільноти щодо визнання України та моральної і матеріальної підтримки їй;

— про реальний стан справ на окупованих Польщею західноукраїнських територіях;

— огляди британської та світової преси про події в Україні та навколо неї.

Замість висновків

Постання, умови праці та результати діяльності української дипломатичної місії УНР у Великій Британії упродовж 1919—1920 років минулого століття й досі залишається незаповненою сторінкою української історії.

Однією з причин невизнання офіційним Лондоном незалежної України після розвалу Російської імперії був брак об’єктивної інформації про українське питання на фоні агресивної і необ’єктивної щодо українців політики Росії та Польщі.

З-поміж вузького кола лондонського істеблішменту були одиниці, хто переконував британський уряд надати негайно Україні моральну підтримку і матеріальну допомогу в її давньому прагненні звільнитися від багаторічного колоніального поневолення Росією, був голова Британської військової місії в Києві майор Дж. К. Л. Фіцвільям.

Перші українські дипломати в Лондоні відзначали високою освіченістю, не шкодували своїх сил у непростому виборюванні права України посісти належне місце з-поміж інших цивілізованих держав Європи.

Публікації англomовного тижневика “The Ukraine”, підшивка якого на сьогодні є рідкісною, переконують у тому, що він був переконливим і наступальним промотором української справи у Сполученому Королівстві. Низка аналітичних та інформаційних матеріалів цього бюлетеню, що стосуються зокрема українсько-британських та українсько-польських відносин, не втратила своєї актуальності й нині. Їх доцільно було б перевидати окремим виданням.

2. “The Ukrainian Review” — зразок патріотизму та європейського журналізму

Альтернатива кремлівській пропаганді в Європі

По завершенні Другої світової війни поставало питання заснування в Європі українцями періодичного друкованого органу англійською мовою.

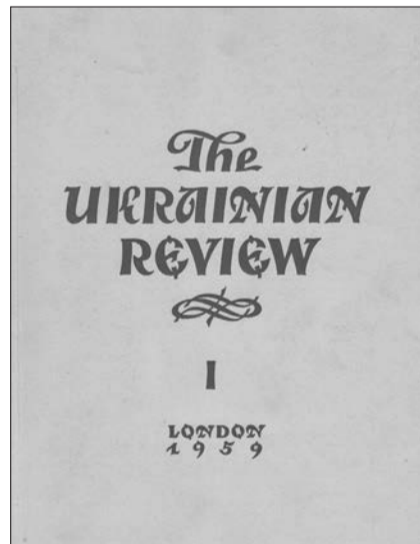
Чим це було викликано?

У ретроспективі проглядається кілька причин.

Перша. На фоні масованого наступу осмілих перемогою над фашизмом пропагандистів із московського Кремля по цій Європі практично не було чути голосу пригноблених комуно-більшовицькою системою народів із національних околиць імперії, включаючи українців.

Друга. Із масовим переміщенням на Захід мільйонів українців, які не змирилися із нав’язаною Москвою антилюдською системою комуно-більшовицьких порядків, актуальність нерозв’язаного “українського питання” загострилася з новою силою.

Третя. За цих умов постала потреба репрезентації воюючої України перед чужим світом, відстоювання її національно-державницьких прав, показ правдивих фактів про дійсність під московсько-більшовицькою займанщиною, приєднання серед чужинців прихильників національно-визвольного руху українців.

Четверта. Післявоєнна українська еміграція покликана була продовжити спроби попередників видавати періодичну англійською мовою, підкреслюючи цим не лише спадковість своєї боротьби за державність, а й наміри системно інформувати чужинців про проблеми безправної багатомільйонної української нації в центрі Європи.

На момент появи в Лондоні “The Ukrainian Review”, про який йтиметься в цій статті, в світі вже друкувалися за ініціативою та коштом української діаспори три поважні англomовні періодичні видання.

Так, в американському Нью-Джерсі від 1933 року щотижнево виходив англomовний додаток до найтиражнішої і найбільш знаної в світі газети “Свобода — “The Ukrainian Weekly”.

Від травня 1939 по квітень 1941 років у Лондоні виходив “Ukrainian Bulletin”. Ініціативу таку проявила Українська Національна Інформаційна Служба, яка в цій порі діяла в Лондоні під опікою Організації Українських Націоналістів (ОУН).

1944 року Український Конгресовий Комітет Америки в Нью-Йорку заснує кварталник східно-європейської й азійської проблематики “The Ukrainian Quarterly”.

1949 року у німецькому Мюнхені з’являється “ABN-Correspondence” — інформативно-пропагандистський місяч-

ник, засновником і видавцем якого стає Міжнародна організація Антибольшевицький Блок Народів.

1952 року лондонські українці роблять третю спробу відродити традиції журналу “The Ukraine”, що виходив тут упродовж 1919—1920 років. Так з’являється “Ukrainian Observer”. Це був своєрідний дайджест публікацій головного друкованого органу Союзу українців у Великій Британії “Української Думки” в перекладі англійською мовою. На думку засновників “англomовний “Український оглядач” міг би зацікавити європейського читача. З різною періодичністю і обсягом, дещо примітивний із точки зору поліграфічного оформлення, цей бюлетень упродовж трьох років виходив на люди підготував ґрунт для появи нового типу кварталника — “The Ukrainian Review”.

Перше число цього видання вийшло в світ у грудні 1954 року. Отож, нинішнього року виповнюється 65 років від часу заснування цього часопису.

Власна ніша в світовому інформаційному просторі

Саме “The Ukrainian Review” випала тривала в часі (майже сорок років) історична місія — бути правдивим, авторитетним, переконливим і послідовним голосом воюючої упродовж століть України за право бути незалежною соборною частиною демократичної, цивілізованої Європи.

За цих обставин лондонським українцям важливо було знайти власну нішу в цьому важливому секторі світового інформаційного простору — не ступати слід-слід своїх попередників, а торувати власну дорогу, формуючи й розширюючи своє проблемно-тематичне поле.

Засновниками нового англomовного кварталника стали три громадські організації українців, які були офіційно зареєстровані і діяли в різних країнах Заходу: Союз Українців у Великій Британії, Ліга Визволення України в Канаді й Організація Оборони Чотирьох Свобід України в США.

Попередньо окреслюючи свого майбутнього читача, засновники мали на оці передусім дві його категорії:

Перша: англomовні чужинці з числа передусім політиків, парламентарів, журналістів — усі, хто має відношення до формування громадської думки, до вивчення реальної зовнішньої політики у своїх країнах.

Друга: українці молодшої генерації, які вже виростили на чужині і через різні причини не оволоділи достатньо українською мовою, але живуть і працюють в українських громадах і потребують знань про національні справи.

Відповідно до такого специфічного контингенту читачів і формувалася редакційна політика нового видання.

У питаннях національно-політичних редакція журналу чітко дотримувалася вільно-державницьких засад.

У питаннях церковно-релігійних стрижневою платформою змістових акцентів публікацій була помісність Українських церков, близька між ними співпраця і спільна духовно-моральна підтримка народу в його змаганні за своє буття на українських землях.

Про правильність вибору стратегічного напрямку діяльності редакції знаходимо свідчення в лондонських архівних документах:

“Журнал був і залишається обширним середником відомостей про положення українського народу під московсько-більшовицькою займанщиною, про його національно-державницькі стремління і безперервну боротьбу за свою волю і державність...”

“Журнал був першим, хто підняв перед зовнішнім світом питання про знущання большевицької Москви над нашими підпільними церквами в Україні, передаючи в перекладі на англійську мову всі документи

та свідчення про дійсний стан на цьому полі в поневоленій Москвою Україні”.

“Присвячуючи чимало матеріалів українським борцям, які караються в большевицьких тюрмах і концтаборах Сибіру, англійський читач із признанням знаходив виключно в “The Ukrainian Review” потрібний йому матеріал. Тепер, коли призма засліплення західного світу в доброзичливих намірах Москви поступово зникає, головні з причини імперіялістичного нападу Москви на Афганістан — голос Заходу на сторінках “The Ukrainian Review” знаходить своє стопроцентне виправдання”.

Теми нашого буття, якими нинішня українська журналістика ігнорує

Уважне знайомство з архівними випусками, з якими автори пощастило попрацювати в лондонському офісі Союзу Українців у Великій Британії, дає підстави визначити головні тематичні напрямки кварталника. Умовно їх можна об’єднати за трьома блоками:

— “Політика, історія, ідеологія”: міжнародний блок статей на актуальні теми;
— “Література, мистецтво, освіта”: українознавчий блок статей;

— “Українці у вільному світі”: хронікальний блок (огляд публікацій світової преси, у яких йшлося про Україну і українців).

Переважа надавалася науковим і публіцистичним статтям зарубіжних і українських авторів із поширеною на Заході напрямку наукових досліджень “Советознавство”.

Не скупилася редакція на публікації, у яких йшлося про переклади творів українських письменників, публіцистів і вчених мовами народів світу. Рівночасно широко інформувалося про переклади творів світового письменства українською мовою.

Уявити, в якій послідовності і за якою тематикою формувалися випуски цього рідкісного на сьогодні видання, можна, гортаючи окремо взятє число. Візьмемо для прикладу перше за 1959 рік.

Випуск відкривається аналітичною статтею Слави Стецько “Російський імперіалізм не є непереможним!” У цьому вартісному й на сьогоднішній день дослідженні, що відзначається залізною логікою фактів та публіцистичних коментарів до них, взято за основу одну грань проблеми — важливість проведення проти російського агресора психологічних кампаній. Це власне те, чим постійно і не безуспішно займається кремлівська пропаганда.

Розділ “Політика, історія, ідеологія”, крім цієї заголовної статті, підсилюється розвідкою Володимира Лужанського “40-ві роковини визвольного руху в Західній Україні”, критичним оглядом Юрія Студинського “Ідея незалежності і єдності України в історичному контексті”, першою частиною базованого на західних джерелах дослідження Дмитра Донцова “Росія і Захід”. Є в цьому розділі й актуальна аналітика відомого американського дослідника Едварда О’Коннора “Американський політичний реалізм і Російська імперія”.

Насичено різноплановими за тематикою публікаціями розділ “Література, мистецтво, освіта”. Сенсаційний коментар Володимира Державина “Справа Пастернака або Самозвинувачення большевицької літератури” проливає світло на маніпуляції московських ідеологів довкола висунення світовою громадськістю опозиційного до влади російського письменника на здобуття Нобелівської премії. Відома в Англії українська перекладачка Віра Річ підготувала суспільно-політичний аналіз поеми Тараса Шевченка “Кавказ” та англійськомовний її переклад. Високий житейський чин Лесі Українки, Олени Теліги, Ольги Бесараб, Людмили Старицької-Черняхівської, десятків і сотень молодих діячок ОУН-УПА послужили для Зенові Мосійчук переконливим фактологічним тлом для написання розвідки “Роль жінки в боротьбі за свободу української нації”. Подається завершення публікації художнього твору Леоніда Лимана “Казка про Харків”.

Низка публікацій цього розділу знайомить читача з окремими тенденціями в ділянках культури, освіти, літератури тогочасної радянської України: як розвивається малярське мистецтво, що з українськомов-

ними книгами та газетами, яка справжня суть большевицької “реформи” освіти, чому посилюються переслідування за релігійні переконання, в чому односторонність і заангажованість контрольованої Москвою “Української Радянської Енциклопедії”, як радянська література на тему Другої світової війни нагнітає воєнний психоз.

Розділ “Українці і вільний світ” невеликий за розміром, але дуже багатий і різноманітний за змістом. Цього разу тут подано огляд зарубіжної преси, яка широко відгукнулася на 41-у річницю відновлення Української Держави. Тему з життя української діаспори доповнюють дві інші публікації — про успішне європейське турне восени 1958 року створених на американському континенті Української капели бандуристів під проводом Григорія Китасого та танцювального ансамблю “Орлик” під орудою Петра Дністровика.

Загальновідомо, що вагомість і авторитет будь-якого періодичного видання складають передусім автори.

Хто ж склав ядро авторського активу “The Ukrainian Review”?

Розділимо це ядро на українську і чужинську частини.

Щодо українських, то тут планка вищою до публікацій була особливо високою. Адже кращі національні сили в галузях науки, публіцистики, красного письменства після Другої світової війни опинилися на еміграції. І їх не важко було там шукати. Назву найактивніших дописувачів.

З числа професорів гуманітарних наук: Н. Полонська-Василенко, В. Кубійович, О. Оглоблин, Г. Ващенко, Д. Дорошенко, І. Голубович, І. Мірчук, Б. Крупницький, В. Янів, В. Державин, В. Орелський, В. Залозецький, Т. Мацьків.

Лондонські українці збирають кошти на підтримку Української армії

Політичні діячі-державотворці: С. Бандера, Ярослав Стецько, Слава Стецько, Д. Донцов.

Письменники і митці: Йосип Воропай, Яр Славутич, М. Орест, В. Косик, С. Гординський.

Чужинецькі автори. Самі прізвища зазвичай, що тут представлено широкий цивілізований світ: професори Дж. Ф. Стюарт, Дж. Нандріс, О. Коннор, Баймірзе Гаїт, послі Артур Мальоней, П. Скотт-Монтагу, полковник С. К. Гіффі, політики, учені, митці й державні діячі Ніко Накашідзе, Велі Каюм Хан, Кларенс А. Маннінг, В. К. Метюз, Моніка Фурльонг, Д. Вальчев, В. Штаус, Віра Річ.

Творці діаспорного видання

Одна із специфічних особливостей діяльності будь-якого українського редакційного колективу на чужині полягає в тому, що редколегія, редакційно-творчий і технічний персонал нерідко працюють на великій відстані один від одного.

Цінне свідчення про те, яким непростим і не зовсім звичним для звичайної редакції був редакційний процес проходження авторських і видавничих оригіналів, їхніх перекладів англійською, залишив колишній професор Українського католицького університету в Римі, активний редактор і видавець на еміграції Микола Чубатий:

“Нерідко автор жив у США, мовний редактор у Канаді, накладень у Римі, а друк відбувався у Мюнхені... У цих крайньо ненормальних умовах праці, в час по-

стійної мандрівки рукопису та корект між Нью-Йорком, Торонто, Римом та Мюнхеном було прямо понад людські сили всемо доглянути і охоронити від того, щоб не закралося помилко...”

Депо подібна ситуація склалася і для творців “The Ukrainian Review”. На початковому етапі (друга половина 50-х років) редакційна підготовка велася здебільшого в Лондоні. Першим головним редактором кварталника був колишній професор Харківського університету, фахівець класичної філології та орієнталістики Володимир Державин. Одночасно він був і автором низки проблемних статей та рецензентом праць зарубіжних авторів. Через хворобу професора Державина обов’язки головного редактора від 1962 року перейняв ректор Українського технічного-господарського інституту, антрополог за фахом, професор Ростислав Єндик (з 1945 року цей Інститут переведено із чеських Подебрад у Німеччину).

Від цієї пори осідком редакційної колегії, як також і місцем обміну коректур та друку, стає Мюнхен. Головним редактором, на долю якого упродовж багатьох років випало формування редакційної політики кварталника, стає вірна соратниця одного з чоловічих діячів ОУН Ярослава Стецька — член Проводу ОУН, журналістка Слава Стецько. Цікаво, що пані Слава упродовж багатьох років була також очільницею головного друкованого органу ЦК Антибольшевицького Блоку Народів англійськомовного “ABN-Correspondent”.

У Лондоні ж розміщувався штаб заступника головного редактора та головного адміністратора. Упродовж тривалого часу обов’язки заступника виконував Ярослав Василюк. Він зокрема відповідав за підготовку до друку публікацій про життя українців на еміграції та на своїй території, окупованій російськими військами. За річними звітами діяльності СУБу можна з’ясувати й імена адміністраторів видання, прізвища яких зазвичай не зазначалися на випускних відомостях. У різні часи ці важливі функції виконували: А. Чолій (1957), Микола Тузильяк (1987), Михайло Сем’янів (1991).

Інші співробітники працювали переважно за океаном, звідки й надсилали для подальшої роботи англійськомовні переклади, коректури та редакційні тексти.

На початку 80-х років ХХ ст. до складу редколегії, яку й далі очолювала Слава Стецько, увійшли представники молодшого покоління еміграції: проф. Лев Шанковський, доктори Олег Романишин, Анатоль Бедрій, магістр Володимир Богданюк, Марта Савчук. Значну допомогу в перекладі статей англійською мовою надавав Володимир Слезь.

Хто фінансував журнал українців

Як засвідчують архівні документи, пропри наявність трьох засновників англійськомовного кварталника (Союз Українців у Великій Британії, Ліга Визволення України в Канаді й Організація Чотирьох Свобід України в США), фінансування його випуску фактично одноосібно займався СУБ.

Про першу суму витрат на випуск першого числа “The Ukrainian Review” довідуємося із публікації І. Дмитріва в газеті “Українська Думка”: “Свою видавничу діяльність для чужинецького світу СУБ розпочав із капіталом 268 фунтів. Ця сума незначна у відношенні до сил і коштів, що їй треба зложити в кожне таке діло. Але справа не лежала в грошах, а в потребі журналу, в кончності пропагандивної роботи на чужинецькому відтинку”.

Таким чином, стає зрозуміло: від початку засновники видання усвідомлювали, що цей важливий з ідеологічного боку видавничий проєкт не може бути самоокуп-

ним, а тим більше — прибутковим, що втілення задуму про системне інформування чужинського світу про українські проблеми потребуватиме значних витрат.

Аналіз фінансового боку діяльності редакції засвічує, що за 38 років випуску кварталника лише два роки виявилися для засновників беззбитковими: 1955 (навіть з прибутком 66 фунтів) та 1967 рік (плюс 54 фунти). У всі інші роки випуск кожного числа потребував дотацій: від 29 фунтів у 1956 році до 1077 фунтів у 1965-му[5].

Утім, збитки не були такими великими в порівнянні з вигодами пропагандистського характеру щодо промоції в світі українського питання. Як зазначалося в одному із звітів, за десять років безперервної появи “The Ukrainian Review” його дефіцит становив усього 1700 фунтів. І це за умов, що майже 60 відсотків з усього накладу розсилалося безкоштовно в різні частини світу, зокрема в Азію та Америку, на Далекий і Близький Схід.

Ще така цифра. За 1983 рік дотація Центрального фонду СУБу на випуск чотирьох чисел журналу, включаючи виручку з передплат та пожертви, склала 4724 фунтів.

Збільшували собівартість журналу два чинники: підвищення цін на поштові послуги й поліграфічні матеріали, що спостерігалися у Великій Британії уся післявоєнна пора, та випуск додатків до кварталника у формі брошур англійською мовою.

Інфляція спонукала час від часу підвищувати вартість річної передплати та збільшувати відпускну ціну кожного примірника для кольпортерів, що, безумовно, негативного відбивалося на накладі. Таке порівняння: якщо 1959 році вартість річної передплати журналу складала 4 фунти (це — один фунт за окреме число), то в 1988 році за такі ж чотири числа слід було заплатити вчетверо більше — 16 фунтів. Для передплатників у США та Канаді річна передплата забирала 32 ам. долари.

Що ж до брошур, то особливо помітною ця справа була напередодні відзначення 10-ліття заснування журналу. Тоді прийняли рішення: всім передплатникам вислати оперативні підготовлені популярні нариси про життя і творчість знакових постатей української культури — Григорія Сковороду, Лесю Українку, Миколою Лисенку, а також коротку хроніку історії УПА з нагоди її 20-річчя.

Що з накладом?

За 38 літ існування журналу в світ вийшло близько півтори сотні випусків кварталника. Наклад кожного числа коливався від 1500 до 950 примірників.

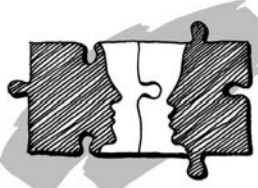
Багато це чи мало?

Якщо порівнювати з накладом інших періодичних видань української діаспори, то цей показник можна вважати одним із найбільш типових. Але якщо враховувати специфіку видання — англійськомовний і передусім для підготовки до друку чужинців, то така кількість примірників виглядає переконливою. Особливо на фоні накладів низки центральних друкованих видань сучасної України.

Найкращим періодом тиражного благополуччя “The Ukrainian Review” слід вважати перші п’ять років його існування — щороку стабільно 1500 примірників. Упродовж 60-х — початку 70-х років загальний наклад стало тримався позначки 1250. Помітне збільшення накладу відбулося 1987 року (1300 примірників), що стало можливим завдяки гучно проведеним у сьому світі заходам діаспори напередодні 1000-ліття хрещення України й активній участі редакції у висвітленні цієї події.

Збережені архівні дані дають можливість проаналізувати ці цифри в розрізі передплат та кольпортажу. Візьмемо для прикладу дані за 1957 рік. Усього індивідуальних передплатників на ту пору було 81 (чужинці — 42, українці — 39). Кількість примірників, які передплатили установи, організації та бібліотеки, склала 61. Основна частина накладу знаходила свого читача через мережу кольпортерів (розпо-

Закінчення на стор. 6

Як чужинці пізнавали бездержавну Україну

Закінчення. Початок на стор. 5

всюдживачів). У такий спосіб реалізувалося: у Великій Британії — 505, за межами цієї країни — 224. Кількість примірників, які списувалися за статтею “дарові” (тобто передавалися безкоштовно) складала 315. До речі, остання цифра якщо й змінювалася, то в бік збільшення. То рахувалося як редакційний запас.

Зазвичай безкоштовно примірники розсилалися поштою, згідно із наперед складеним адресарем, до бібліотек, наукових інституцій, редакцій газет, політичних партій, університетів, коледжів та шкіл, а також окремим політикам, ученим, журналістам, парламентарям.

Цікаво проаналізувати, у якій кількості й куди розходився наклад.

Ось дані за 1971 рік.

Передплата. Зарубіжжя: Канада (Ліга визволення України) — 86, Канада (індивідуальні передплатники) — 20, США — 65, Австралія — 20, Європа — 8. Всього за рубіж за передплатою і через кольпортаж — 608 прим.

Даровані. Зарубіжжя: Європа — 95, США — 60, Канада — 12, Аргентина — 2, країни Азії — 140, Велика Британія — 55. Усього дарованих 364 прим.

Велика Британія (передплата і кольпортаж): відділи СУБ — 360, осередки СУМ — 13, індивідуальні 36 прим.

В цілому ж географія поширення журналу (передплатникам і безкоштовно), згідно з помітно розширеним адресарем на початок 70-х років ХХ ст. виглядає так (в порядку спадання кількості висланих примірників за країнами): Велика Британія, США, Канада, Аргентина, Бразилія, Туреччина, Австралія, Швейцарія, Швеція, Голландія, Бельгія, Корея, Японія, В'єтнам, Китай, Індія, Ізраїль, Пакистан, Єгипет та ін.

Тенденція до зменшення числа передплатників, що намітилася на початку 80-х років, змушувала засновників і редакцію глибше проаналізувати причини цього явища та вдатися до додаткових заходів, спрямованих на посилення промоції видання. Факти про це знаходимо в щорічних звітах діяльності СУБ. Так це питання стало предметом обговорення в організації на початку 1986 року. Було названо чотири причини, за якими “The Ukrainian Review” втрачав свої позиції на ринку англомовних видань українців діаспори. Назвемо їх:

1. Брак заподадливих кольпортерів в українських громадах, зокрема з числа молодшої генерації.

2. Пасивність потенційних передплатників знову ж таки з числа молоді.

3. Неготовність нашого читача “споживати” українську літературу наукового напрямку чи політичної тематики через втомленість від політичних баталій, у яких виростали старші емігранти.

4. Консервативність форми, змісту, часом мови як основні причини незацікавленості тематикою.

5. Млява роботи з реклами та промоції видання відділеннями СУБ на місцях та іншими українськими організаціями.

В іншому архівному документі вказується ще й на таку проблему, яка з роками стала нагадувати про себе все більше: дуже мале зацікавлення до журналу проявляють ті українці, які одружені на чужинках, або діти яких не володіють українською мовою.

Від тієї пори акції з промоції видання ставали голоснішими. Це давало певні результати.

Такі приклади.

На звернення до американських земляків відгукнувся пан Я. Ровенчук із США. Він оформив річну передплату на “The Ukrainian Review” для 15-ти прихильних українській справі репрезентантів ООН, пожертвувавши для цього зі свого заробітку 100 доларів.

Уроки діаспори для сучасних зденаціоналізованих «слуг народу» та їх прихильників

Добрий вислід мала компанія на Австралію, де набуто 20 нових передплатників.

Кілька вдалих акцій провела редакція від початку 80-х років під девізом “Нові адресати, нові шляхи пошуку читачів”. І ось їх результат.

1980 рік. Новим тереном поширення журналу стала Іспанія. Влітку група небайдужих українців організувала там відділ Об'єднання Бувших Вояків Українців у Великій Британії. Від імені цього відділу було послано письмове звернення до організаторів чергової міжнародної конференції у справах дотримання Хельсинських домовленостей з прав людини, яка того ж року проходила в Мадриді. Там не забарилися з відповіддю: закупили 100 примірників українського англомовного журналу.

1982 рік. У Лондоні проходила одна з найбільших конференцій Антибольшевицького Блоку Народів. Там зібралися сотні представників поневоленних Москвою народів і тисячі українців зманифестували на головному сквері в Лондоні свої прагнення до волі по через розчленування російської тюрми народів — СРСР — на національні держави. Підготувавши спеціальний випуск до цієї події, редакція квар-

лондонського журналу Союзу Українців у Великій Британії “The Ukrainian Review”. Поміж тих передруків — “Шевченко — апостол свободи” Андре Франсуа Понсе, “Шевченко і українська національна ідея” Є. Маланюка та “Шевченко в очах своїх сучасників” д-ра К. Сікра. Загальний обсяг цих статей — понад 40 сторінок.

Завдяки чому такий “український пролив” на шпальти британського парламентського видання міг статися?

Справа була такою.

Конгресмен британського парламенту від республіканської партії, українець за походженням, Дервінський звернувся з офіційним поданням до спікера Палати Репрезентантів з пропозицією звернути увагу на публікації кварталника “The Ukrainian Review”. Загострюючи питання домінування в інформаційному просторі Великої Британії російських радянських пропагандивних матеріалів, конгресмен вважав за необхідне дати можливість західному читачеві мати альтернативу точку зору в українському питанні, зокрема із джерел, що їх мають вільні українці західного світу зі сторінок низки своїх видань.

Окремо пан Дервінський звертає увагу на знакову подію світового значення,

до якого мільйони українських емігрантів ішли десятиліттями, — відкриття пам'ятника Тарасові Шевченку у Вашингтоні.

Варто процитувати витяг із цього звернення:

“Різні матеріали, опубліковані в українській еміграційній і світовій пресі щодо пам'ятника Тарасові Шевченку мають бути видані окремою книжкою за підтримки британського парламенту. Пам'ятник Шевченку є нашою другою статуюю Свободи,

що нав'яже до визволення й незалежності всіх уярмлених націй у комуністичній імперії... Намагання Москви та її колоніальних маріонеток використати Шевченку у своїх власних цілях провалилися. Події, які довели до встановлення цього пам'ятника, творять окремих розділ у нашій боротьбі проти загрози російського імперського колоніалізму. Я переконаний, що цей передрук має велике значення для зрозуміння нами сил націоналізму в СРСР”.

До цього подання депутат додав і окремі числа самого журналу, і витинки статей із нього, які пропонував для передруку в офіційному парламентському виданні.

На подання це, як з'ясувалося незабаром, спікер Палати Репрезентантів Британського парламенту наклав позитивну резолюцію. І вона була виконана.

Ще слід звернути увагу на одну коротку, але емку оцінку цього видання, мовлену з вуст посла Британського парламенту від Ноттінгему полковника Кордо під час його зустрічі з представниками українських організацій Лондона в парламенті: “Своїм знайомством з Україною і українцями я завдячую “The Ukrainian Review”.

“Добре розвинена інформативно-пропагандистська дія зменшує жертви на полі бою”

І на завершення розповіді про цей фактично невідомий в Україні журнал англійською мовою, який упродовж майже чотирьох десятиліть другої половини ХХ ст.

ревно видавали у Великій Британії кращі представники світового українства коштом своїх земляків, кілька актуальних для українського сьогодення витинки із його публікацій:

“Повоєнний період з його тенденцією до спокою й насолоди безжурним життям, підсилюваний московською пропагандою і страхами ядерної війни, дозволяв різним русофілам, космополітам і пацифістам виходити наверх, а своєю пропагандою пустошити ідейно-моральне обличчя західної людини, яка готова була заради цього спокою піти на співжиття з московськими розбійниками, не дивлячись, що цей його спокій куплений кров'ю мільйонів найкращих синів і дочок українського народу”.

“Свою боротьбу проти імперіалістичної Москви українці вважали не тільки їхньою національною справою. Борючись за свою волю й державність, українці провадили боротьбу за волю й добробут Західного Світу”.

“Імперіалістична Москва винаходить щораз нові засоби і чинники, які протиставить національно-самостійницьким прагненням поневоленних нею народів. І на Заході, помімо деякого протверезіння, що унаслідок цього і твердший і рішучіший поставі західних великодержав у відношенні до Москви, ідеї розчленування московської тюрми народів на національні держави ще не настільки закріпилися, щоб ми могли бути спокійніші про наше майбутнє. Українська еміграція мусить продовжувати свою працю на чужинському відтинку, а для цього мусить знайти відповідні засоби”.

А ось цитата-побаження від тогочасних читачів, що має стосунок до майбутнього цього журналу, з нагоди його першого десятиліття. Воно, на жаль, не справдилося. Але про нього мусимо пам'ятати сьогодні, як про одне з найбільших бажань десятиліть і сотень тисяч наших земляків у діаспорі, які покладали свої життя на олтаре української незалежності:

“The Ukrainian Review” мусить розростатися, знаходити нових співробітників і читачів. Придержуючись думки про те, що добре розвинена інформативно-пропагандистська дія зменшує жертви на полі бою, ми повинні робити все можливе, щоб правда про Україну досягнула кожну впливову одиницю у вільному Світі”.

Чи здатні ми, нині суші в Україні, творити таку Правду?

Замість висновків

Квартальний журнал “The Ukrainian Review”, що виходив у Лондоні упродовж 1954—1992 років коштом української еміграції, — цінна сторінка української зарубіжної журналістики та українсько-британських взаємин, яка досі була невідомою через брак підшивок цього рідкісного видання в бібліотеках України.

За змістом, проблематикою, автурою, мережею поширення набув небаякого авторитету в західному світі: на його публікації посилалися провідні політики західних держав, їх передруковували інші чужинські видання. Посилання на статті часто вміщувалися в зарубіжних бібліографічних покажчиках.

Свою боротьбу проти імперіалістичної Москви українська еміграція вважала не тільки національною справою. Борючись за свою волю й державність, українці провадили боротьбу за волю й добробут Західного Світу.

Публікації журналу “The Ukrainian Review” особливо актуальними є тепер, коли Україна боронить свою незалежність від російського агресора на Донбасі і потребує сильної підтримки усього західного світу.

Київ — Лондон — Київ

Спільний пікет українців і британців біля посольства Росії в Лондоні

тальника результативно презентувала своє видання на цьому поважному світовому форумі.

Серед нових адресатів поширення журналу тієї пори — Австрійський парламент, куди стало надходити 20 примірників “The Ukrainian Review”.

Від третього числа за 1983 рік журнал перейшов на нову технологію в наборі та офсетний друк, дотримуючись раніше визначеного формату та обсягу (кожне число мало мати не менше ста сторінок).

Втім, попри чималі зусилля редакції та засновників помітно поліпшити ситуацію з утриманням бодай досягнутого рівня річних накладів уже не вдалося.

3 року в рік все важче стало дотримуватися і регулярного випуску в світ кожного числа в межах кварталу. Графіки випуску чисел стали стабільно порушуватися від 1979 року. На заваді регулярності випуску кварталника ставали дві головні причини: нестабільність фінансування та ускладнення роботи редакції, члени якої мешкали в різних країнах світу.

1992 рік став останнім в житті цього журналу.

Чужинці про англомовний український кварталник

Несподіваний для українців діаспори скорпиз зробив офіційний друкований орган Британського парламенту “Congress Record”: у числі від 10 вересня 1964 року на його шпальтах уміщуються кілька статей, які були опубліковані на сторінках

...колосальна нагода для нас не тільки шанувати Тараса Григоровича Шевченка, але й транслювати нації, всій людності візії майбутнього України через призму Шевченкових ідеалів. І ці його бачення, якою має бути Україна, досі мають актуальне значення. Тобто Шевченко виявився на фронті світових випробувань людства цивілізаційного характеру. І, безумовно, саме тепер, в переломному часі історії України, він є надзвичайно актуальним.

Павло МОВЧАН

— Галино Гілярівно, з огляду на Ваш життєвий і творчий шлях здається, що Ви по життю не розлучилися з творчістю Шевченка.

— Ви маєте рацію. Шевченко пройшов через уся мою творчість, а отже, через моє життя, — з моїх ранніх кроків актриси: це і перша роль у театрі ім. Івана Франка — Галя у виставі “Назар Стодоля” (яку я до цього уже грала у периферійному театрі), і Одарка у п’єсі Івана Кочерги “Пророк”, присвяченій Шевченкові, і трагічна роль Марини в однойменній виставі-інсценізації за поемою Тараса Шевченка. Часто доводилось читати твори Кобзаря на творчих вечорах і по радіо. У 50-х роках у театрі, де працювали такі корифеї, як Амвросій Бучма, Гнат Юра, Наталя Ужвій, спілкувалися українською. Але почала приходити з вишів молодь, яка вже говорила російською і поступово українська мова звучала лише зі сцени.

Якось, ще за радянських часів, в одній неформальній полеміці щодо значення української мови, почула, що не буде трагедії, якщо вона асимілюється. “Ну, подумайте! Скільки націй асимілювалося і зникло — зникне і українська нація...” Це був для мене ніби удар грому, що викликав страх, незгоду, я б сказала — лють... І відтоді, всупереч цим словам, спілкуюся лише українською.

— Тобто, тоді Ви остаточно утвердили своє українство?

— Звичайно, цьому сприяло багато факторів. З проголошенням Незалежності України Міністерством культури був започаткований Всеукраїнський конкурс читців пам’яті Тараса Шевченка, в якому я багато років підряд була спочатку членом журі, а потім головою журі. Це був дуже цікавий змистовий період моєї роботи з учасниками конкурсу. Крім оцінювання їхніх виступів, проводила майстер-класи задля розкриття глибини творів Шевченка, позбавлення в читанні сентименталізму, яким багато хто з виконавців грішив. Згодом очолила громадську організацію — Лігу “Матері і сестри — воїнам України”, завданням якої було нести новоствореним ЗСУ українське слово, українську культуру, прищеплювати воїнам почуття патріотизму. Ця організація виросла до масштабів міжнародної, розширила свою діяльність, працюючи уже не лише з військовою молоддю, а й із цивільною — студентством, допризовниками. І звичайно, у нашій виховній діяльності твори великого Кобзаря звучали дуже часто. А коли при Лізі було створено Героїчний театр “Пам’ять” (ідея його створення запозичена в Олега Ольжича), у виставах цього театру відображалися знакові події нашої історії, визначні постаті України. Серед подяк того періоду був відгук, який найточніше охарактеризував значимість нашої громадської діяльності, а саме: “Один перегляд вашої вистави заміняє десятки лекцій про історію української державності, пробуджує національну гордість і любов до нашої багатотрагедійної неньки-України”. І серед тих вистав, звичайно, були присвячені нашому Пророку. Для написання сценаріїв доводилось опрацьовувати дуже багато джерел — історичного, публіцистично-літературного матеріалу, який розширював знання, допомагав повному побачити події.

— А коли працювали над матеріалами про Тараса Шевченка, що найбільше вражало?

— З багатьох джерел вимальовувалась величність постаті нашого Пророка. Недаремно ще за життя Шевченка вважа-

Пізнавати Шевченка

Цьогоріч вчетверте успішно пройшов Міжнародний проект-конкурс “Тарас Шевченко єднає народи”. Як зароджувався він та як поширювався країнами світу — про це наша розмова з автором та Головою оргкомітету цього проекту, президентом Міжнародної Ліги “Матері і сестри — молоді України”, послом Миру, повним кавалером “Ордена княгині Ольги”, народною артисткою України, актрисою Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка Галиною Яблонською.

ли найосвіченішою людиною свого часу, порівнювали з великими постатями епохи Відродження. На мене велике враження справила книга “Живий Шевченко” великого українця Дмитра Нитченка (Дмитро Чуб), довгожителю, який після II Світової війни емігрував та оселився в далекій Австралії, але душа його була тут, в Україні. У цій маленькій книжечці розкрито багатогранність творчих обдарувань Шевченка — ми бачимо не лише поета, художника, а й прекрасного декламатора власних творів, талановитого співака. Навіть в роки тяжкого заслання він створив офіцерський хор і сам в ньому співав, ставив заборонену на той час п’єсу О. Островського “Свои люди — сочтемся” й блискуче грав у ній комедійну роль Ріположенського. Одного разу подивувався глядачів, “вшкваривши” українського гопака... А ще він картограф, збирач мінералів, колекція яких і досі зберігається в Петербурзі. Після звільнення з заслання Шевченко, як перший російський гравер, отримав звання Академіка.

А ще у цій книжечці Нитченко наводить вислови визначних діячів різних народів про велике значення творчості Тараса Шевченка не лише для України, а й для усього світу, і серед них я прочитала вислів з промови Дуайта Ейзенхауера на відкритті пам’ятника Тарасу Шевченку у 1964 році, який сказав тоді такі, досі актуальні, слова: “Шевченко — герой волі не тільки для себе самого; коли він говорив про українську незалежність від російського колоніального правління, він ставив під загрозу свою власну волю. Тільки у волі можна знайти правильний шлях до людського поступу, щастя і самовиявлення... Ми нині презентуємо світові цю статтю Тараса Шевченка, Кобзаря України та Борця за волю, щоб увічнити віру людини в кінцеву перемогу волі”. Вражає також своїм сучасним звучанням вислів долбровідомого у світі поета, борця за волю України і, на жаль, мало знаного в Україні Євгена Маланюка. В своєму есе про Т. Шевченка Маланюк пише: “Між генієм і сучасністю завжди колізія. Геній віддає всього себе, а сучасність — бере від нього те, що здужає взяти”.

Весь великий масив інформації про Великого Кобзаря (який кожне нове покоління буде примножувати) і цей останній вислів Євгена Маланюка підвели до гострого, навіть болісного питання: “Що ж ми, нинішні, уже в незалежній Україні, за яку Він віддав своє життя, здужаємо взяти від нашого Пророка?”

Поставивши таке питання перед собою, я почала для Героїчного театру “Пам’ять” писати сценарії, ставити вистави, тематика яких мала б наближати до тої свідомої жертвності в ім’я кращого майбутнього. Серед багатьох інших вистав народився театралізований сценарій “Йдемо до тебе, батьку наш Тарасе”, з часом виста-

ва “Геній і сучасність”, і найвагоміша серед них “Шевченкові імперативи і ми”.

— Як виникла ідея організувати Міжнародний проект-конкурс “Тарас Шевченко єднає народи”?

— Я йшла до неї поступово. До 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка вистава “Шевченкові імперативи і ми” була показана на камерних сценах професійних театрів — ТЮГа на Липській та в НАД театрі ім. І. Франка. Тоді ж провели черговий Всеукраїнський конкурс читців пам’яті Тараса Шевченка. Державне фінансування було обмежене, але учасники прибули на конкурс за власний кошт. На завершення біля пам’ятника Тарасу пройшли багатолюдні урочистості, де і я особисто читала фрагменти з Тарасової “Марії”. Було велике святкове піднесення.

Але через деякий час стало відомо, що Всеукраїнський конкурс читців у 2015 році уже не буде субсидуватися державою, мовляв, “війна”, треба заощаджувати кошти. Стало якось тривожно і важко. І от саме тоді народилася ідея започаткувати на волонтерських засадах Міжнародний проект-конкурс “Тарас Шевченко єднає народи”.

— Як ви зібрали команду, хто вас підтримав?

— Першою підтримала нас “Національна рада жінок України”, очолювана Л. А. Порохняк-Гановською. Багато жіночих організацій зголосилося, був справжній ажіотаж — стільки з’явилось бажаючих і всі зі своїми пропозиціями, зі своїм баченням — я навіть розгубилася... Але з часом, здебільшого через відсутність коштів, багато “ентузіастів” стали покидати проект, імітатори громадської діяльності відійшли, а залишилися відповідальні, обов’язкові, небайдужі люди, а головне — це люди, перейняті почуттям любові до України, а отже — і до постаті нашого Пророка. Почалась напружена робота. Такий масштабний проект відбувався вперше, треба було підкреслити мету акції — входження України у світовий інформаційний простір через цей проект, що є фактом культурної дипломатії, дуже потрібної для нашої держави в умовах сьогодення. У Положенні проекту визначено три номінації — “Наживо”, “Відео-формат” і “Мій Шевченко”, згодом додалось ще три — “Пам’ять”, “Поза часом” і “Поклик серця”. Визначили кураторів кожної номінації та їхні контакти, розіслали повідомлення про Міжнародний проект-конкурс “Тарас Шевченко єднає народи” та запросили до співпраці посольства України за кордоном, посольства різних держав в Україні, організації української діаспори, використували навіть приватні зарубіжні знайомства. Багато було організаційної роботи: пошук приміщення для заключного етапу проекту, замовлення нагородного матеріалу (грамоти, медалі, подарунки), пошук транспорту для заключної поїздки до Канева, збір матеріалу для книги “Світ про Шевченка”, а ще за запрошення до участі почесних гостей та членів журі для всіх номінацій, серед яких бажали бачити знаних, шанованих людей. І найскладніша частина роботи — пошук коштів.

— Чим запам’ятався нинішній Міжнародний проект-конкурс “Тарас Шевченко єднає народи”, окрім того, що в ньому взяли участь понад 60 країн світу?

— Насамперед тим, що військовий капелан Української церкви отець Дмитрій Присяжний — волонтер, людина, яка з

2014 року здійснила безліч поїздок на Схід України задля підтримки захисників, освятив відкриття конкурсу.

Дуже хотілося б назвати хоча б володарів “Гран-прі”, але назвати одного-двох, — образити інших.

Назвемо тільки кілька цифр, які підтвердять доцільність нашого задуму. В Міжнародному проект-конкурсі “Тарас Шевченко єднає народи” за 4 роки взяли участь представники 61 країни. За цей час поезія Шевченка лунала 53 мовами. Цікавий віковий ценз учасників: 70 % — це молоді і 30 % дорослі, найменшому учаснику 3 роки, а найстаршому 97. Дуже обнадійлива динаміка росту кількості учасників: за перші 3 роки їх було 786 осіб, а за один 2019 рік — 661. Загалом участь у проекті взяло близько півтори тисячі учасників.

До оргкомітету входили Тетяна Яровицина, Олесь Харченко, Валентина Ковальська, Світлана Гордієнко, Меланія Ішук, Світлана Нікітюк, Михайло Орлюк, Оріяна Сотник, Зоя Донець, Наталя Ліснак, Зоя Пацало, Мрідула Гош, Василь Неволов, Лариса Кондратюк, Наталя Капустянська, Іван Чорний, Іван Степурін, Микола Кабалаук.

І, звичайно, низький уклін добродійникам-меценатам, спонсорам, без фінансової допомоги яких, наш проект не міг бути реалізованим. Це вже згадані Людмила Порохняк-Гановська, Степан Кубів і Петро Кузик, Ігор Найда і Микола Гумєнюк, Олександр Тігов, Василь Якобінчук, Костянтин Ліскович, Дмитро Завражний, Олег Бойко, Людмила Дригало, Андрій Пренделас, Юрій Кармазін. За консультативну допомогу дякуємо Ігорю Ліховому і Мар’яну Піняку, керівництву НУ ім. Т. Шевченка, дирекції музею ім. Т. Шевченка; представникам КОДА та КМДА — за забезпечення транспортом.

— Які отримувате відгуки у зарубіжній пресі?

— Звісно, схвальні! Багато подяк приходить на сайт нашого проекту. А зарубіжна членкиня нашого оргкомітету у США Лідія Корсун у двох номерах газети української діаспори, що виходить у Чикаго, — “Час і події” — дала дуже розгорнуту схвальну інформацію про наш проект, про його значення не лише для України, а й для світового українства. А ще ми започаткували Книгу відгуків, де є дуже цікаві слова про доцільність такого конкурсу. Крім дипломів, медалей даруємо переможцям книгу “Світ про Тараса Шевченка”, де зібрані вислови про нашого Пророка представників різних народів, починаючи від його сучасників і до наших днів. У цій книзі читач знайде і промовисті слова визначного громадського діяча, поета, лауреата Державної премії ім. Т. Шевченка Павла Мовчана, вислів якого став епіграфом до цієї статті.

— Проект-конкурс прославився і рекордом України?

— Так, за фінансового сприяння Петра Кузика та Степана Кубіва зареєстровано новий Рекорд України. Завдяки спеціально розробленій комп’ютерній програмі встановлено, що найбільша сумарна довжина вулиць, провулків, бульварів тощо, названих одним іменем, належить тим лінійним об’єктам, які носять ім’я Шевченка — 2979 км (2979845 метрів, тобто близько 3 тисяч кілометрів). Офіційне вручення рекорду відбулося 24 червня 2019 року на Чернечій горі у Каневі, де нагородили мене як автора ідеї, а Анатолія Харченка як виконавця методики.

— Що для Галини Яблонської означає Тарас Шевченко?

— Для мене Україна — це життя. А якщо ми хочемо презентувати Україну, то її треба презентувати нашим генієм — Шевченком. Пізнавати Тараса Шевченка — то все одно, що підніматися на неосяжна високу гору. Що вище піднімаєшся — то більше відкривається безмежність простору, розширюються горизонти. І захоплює дух, і страшно, і радісно, а до гордої засніженої вершини ще йти та йти...

Розмову вела заслужений журналіст України Наталя КАПУСТЯНСЬКА

“Мій шлях до столяного Києва перекритий гострим камінням, що його насипано недругами нашого народу і його Святої Церкви”.

Місія, призначена Господом

До 30-річчя відродження автокефалії Православної Церкви України Юрій Сорочик про приїзд Патріарха Мстислава до України

— *Пане Юрію, наприкінці 1980-х—на початку 1990-х років хвиля національного відродження зачепила не лише громадсько-політичну, а й релігійну сферу життя українського суспільства?*

— Святкування 1000-ліття Хрещення Руси-України в 1988 році надало потужного імпульсу процесу відродження незалежності України, піднесенню національної свідомості її громадян та поставило перед багатьма українськими патріотами питання про повернення до своїх духовних витоків, зокрема відродження Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ).

Центром руху відродження УАПЦ стала Петро-Павлівська церква м. Львова (настоятель — о. Володимир Ярема). 19 серпня 1989 р. священники

5—6 червня 1990 року Всеукраїнський Православний Собор УАПЦ заочно проголосив Блаженнішого митрополита УПЦ у США та УАПЦ в діаспорі Мстислава Патріархом Київським і всієї України. Міністерство закордонних справ тодішнього СРСР не дало візи Предстоятелю УАПЦ: навіть у часи перебудови його ім'я перебувало в “чорному списку”, як “персона нон грата”. “Мій шлях до столяного Києва перекритий гострим камінням, що його насипано недругами нашого народу і його Святої Церкви”, — писав щойно обраний Патріарх у посланні до Святого Собору.

Вірні Української Автокефальної Православної Церкви домагалися дозволу на в'їзд до СРСР Патріархові Мстиславу (Скрипнику). Рішення ухвалювалося на найвищому рівні — особисто Михайлом Горбачовим під персональну відповідальність Юрія Сорочика, учасника бойових дій в Афганістані, обраного 1989 року народним депутатом СРСР. Про це й ведемо мову з керівником секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань запобігання і протидії корупції Юрієм Сорочиком.

ші громади Львова, Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської областей. Цей рух поступово став масовим. Загальний ентузіазм, віра в початок національного пробудження, чистота помислів і намірів загалу вірних допомагали долати пере-

часні науковці у своїх дослідженнях сором'язливо замовчують, а саме ці події могли б пролити світло на справжнє становище і розвиток Української Автокефальної Православної Церкви, систематичні спроби її знищення, показали б справжні послідовників боротьби за відродження єдиної Помісної Української Церкви Володимирового хрещення.

— У радянські часи процес в'їзду емігрантів до СРСР суворо контролював КДБ. У 1990-му вірні УАПЦ неодноразово домагалися дозволу на в'їзд до країни Патріарха Мстислава. З цього приводу 1 червня 1990 року митрополит Мстислав (Скрипник) надіслав Президенту СРСР Михайлові Горбачову листа, в якому писав: “...Не

можу зрозуміти, чому саме моя особа досі знаходиться в реєстрі персон “non grata” і чому власне цей реєстр МЗС СРСР ще діє?”. Відомо, що тоді такі рішення ухвалювались на найвищому рівні — особисто Генеральним секретарем ЦК КПРС (1985-1991), Президентом

СРСР (1990-1991) М. Горбачовим.

— *Уряд СРСР відмовлявся надати митрополитові в'їзну візу?*

— Саме так. Тож я надіслав до консульського управління Міністерства закордонних справ СРСР листа такого змісту:

Начальникові консульського управління Міністерства закордонних справ СРСР тов. Зеленому В. М.

5—6 червня 1990 року в м. Києві відбудеться перший Всеукраїнський Собор Української Автокефальної Православної Церкви, на який з'їдуться православні віруючі з усієї України. Ця подія відіграватиме дуже важливу роль в історії України.

Українська громадсько-політична організація “Рух” надіслала в США (штат Нью-Джерсі, Саут-Баунд-Брук) запрошення для голови УАПЦ митрополита Мстислава, архієпископа Константина, архімандрита Андрія. З огляду на дуже складну, напружену ситуацію між віруючими православними і греко-католиками на Україні, а особливо в західних її областях, я вважаю, що така особа, як митрополит Мстислав, який має авторитет і повагу як в одній, так і в другій стороні, може налагодити

Зустріч Патріарха Мстислава (Скрипника) біля трапа літака, ліворуч — Юрій Сорочик. Київ, 20 жовтня 1990 р.

ти діалог між конфесіями і своїм досвідом (а йому 92 роки, 48 з них він віддав Церкві) допомогти у розв'язанні релігійної проблеми у нас на Україні.

Але, як мені стало відомо, дозволу на в'їзд у СРСР митрополитові Мстиславу Міністерство закордонних справ не дало.

Зважаючи на сказане вище, прошу Вас від імені своїх виборців і православних віруючих вирішити питання про дозвіл на в'їзд в СРСР митрополита Мстислава.

Народний депутат СРСР Ю. Сорочик.

— Ви були наймолодшим народним депутатом СРСР, але попри свої лише 24 роки доклали максимум зусиль для розбудови майбутньої Української держави...

— Так склалося, що я був співавтором Закону “Про вибори народних депутатів України” (1989 р.), членом Комітету Верховної Ради СРСР з питань законодавства і законності, головою підкомітету, входив до складу Міжрегіональної депутатської групи (МДГ) народних депутатів СРСР, до якої входили Андрій Сахаров, Галина

Козацька молодь зустрічає Патріарха Мстислава. Київ, 20 жовтня 1990 р.

Володимир Ярема та Іван Пашуля разом з усією громадою Петро-Павлівського храму заявили, що виходять з-під юрисдикції чужоземного релігійного центру — Московського патріархату. Слідом за Петро-Павлівською парафією одна за одною переходять до складу УАПЦ й ін-

шкоди й спричинили бурхливе відродження УАПЦ в Галичині. Власне тоді, 1989-го, на богослужіннях почали поминати митрополита УПЦ у США та УАПЦ в українській діаспорі Мстислава (Скрипника).

— *Офіційну мету приїзду Патріарха Мстислава в Україну су-*

можу зрозуміти, чому саме моя особа досі знаходиться в реєстрі персон “non grata” і чому власне цей реєстр МЗС СРСР ще діє?”. Відомо, що тоді такі рішення ухвалювались на найвищому рівні — особисто Генеральним секретарем ЦК КПРС (1985-1991), Президентом

Тисячі мирян зустрічають Патріарха Мстислава. Київ, 20 жовтня 1990 р.

Полтавці вітають Патріарха Мстислава. Київ, 20 жовтня 1990 р.

Старовойтова, Анатолій Собчак, Борис Єльцин, Гавриїл Попов, Юрій Афанасьєв (РРФСР), Вітаутас Ландсбергіс (Литовська РСР), Іван Вакарчук, Ростислав Братунь, Роман Федорів, Володимир Яворівський, Володимир Черняк,

— На ближче спілкування часу, звичайно, було обмаль, бо того ж дня ми з Патріархом вилетіли до Києва, прибули о 20-й годині. У Бориспільському аеропорту та в Києві на Патріарха Мстислава уже чекали тисячі мирян, які

брання було оповите аурую духовної боротьби, до якої поневолений століттями народ був готовий, лише чекав на свого духовного проводиря і наставника, яким і проявив себе Патріарх Мстислав (Скрипник).

Вітали Патріарха Мстислава митрополит Іоан (Боднарчук), владика Василій, Андрій, Данило, Миколай, Роман, Володимир, Антоній, священники, письменники і народні депутати Дмитро Павличко, Володимир Яворівський, Микола Поровський, Левко Лук'яненко, Степан Хмара, представники Київської міської ради, відродженого українського козацтва, родина і вся Україна.

— Ви сказали, що взяли зобов'язання щодо супроводу Святійшого по Україні.

— Так склалося, що я супроводжував Патріарха Мстислава, коли він вирушив у коротку подорож по Україні. Вінниця, Хмельницький, Кам'янець-Подільський — це міста, які приймали у себе високого гостя як рідного духовного батька. Перед патріаршою інтронізацією Святійший Патріарх Київський і всієї України Мстислав з візитацією відвідав Луцьк, Кременець, Почаїв, Дубно та Рівне. Згодом побував у Львові, Івано-Франківську, Тернополі, Чернігові, Житомирі, Полтаві, де молився в Успенській церкві, а також у Харкові, де він колись звершив свій молодечий чин, отримавши під свою духовну опіку церкву від владика Теофіла (Булдовського) і УАПЦ — від владика Полікарпа (Сікорського). Востаннє Патріарх молився у Свято-Дмитрівському храмі, який його молитви повернули до життя...

— А як зустрічали першого Патріарха Київського і всієї України Мстислава на Прикарпатті?

— У 1990 році звістка про те, що на Галицьку землю прибув Святійший Патріарх Київський і всієї України Мстислав (Скрипник), схвилювала всіх прикарпатців. Одна за одною під'їжджали машини з духовенством. Майоріли десятки різнокольорових хоругв, утворивши живий коридор із віруючих. В очах людей — веселка найрізноманітніших почуттів, починаючи від священного трепету до сліз радості, що нарешті побачать першого Українського Патріарха за всю ти-

сячолітню історію існування християнської віри на теренах Руси-України.

На межі між Львівською та Івано-Франківською областями його Святість зустрічали архієпископ Івано-Франківський і Коломийський Андрій, архієпископ Тернопільський і Буцацький Василій, єпископ Володимир (Василь Романюк, згодом Патріарх УПЦ КП), єпископ Роман, єпископ Миколай, єпископ Антоній, духовенство Рогатинського, Галицького, Калуського районів, крайове Братство Св. Андрія Первозванного, заступник голови Івано-Франківського обласного комітету Євген Чучук, уповноважений у справах релігій Мирон Дерев'янка, представники влади Рогатинського району, працівники засобів масової інформації...

— Отож через сімдесят з лишком років колишній племянник і особистий ад'ютант Симона Петлюри Степан Скрипник удруге ступив своїми старечими ногами на землю героїчної Рогатинщини, на землю славної героїні Роксолани (Насті Лісовської).

— Так, після Рогатина Патріарх Мстислав відвідав Підгороддя та Бабинці, Наступна зупинка — у давньому Галичі. Далі — дорога до села Крилоса, де колись були центр давнього Галича і давня Галицька митрополія...

Уже надвечір ми з Патріархом Мстиславом у супроводі духовенства, представників влади та віруючих під'їжджаємо до храму Святої Покрови — кафедрального собору УАПЦ (нині ПЦУ) м. Івано-Франківська. Від імені демократичної влади до Патріарха

гилу Українських січових стрільців та могили жертв сталінського терору в Дем'яновому Лазі. Там було відправлено панахиди за загиблими і покладено вінки. Після того його Святість відвідав церкву в Підпечарах Тисменицького району. У цьому селі Святійшого люди зустріли із запаленими свічками на колінах, хоч під ногами було болото...

— Панає Юрію, 6 листопада 1990 року його Святість Мстислав відвідав центр гуцульського краю — м. Косів, де в церкві Рідва Івана Хрестителя урочисто провів богослужіння. Саме про це нагадує пам'ятна дошка на фасаді монастирського храму...

Так, на четвертий день свого перебування на Прикарпатті Святійший Патріарх Мстислав, владика та супроводжуючі їх особи виїхали до Косова — центру гуцульського краю. По дорозі — зупинка в Лісному Хлібичині Коломийського району, де його Святість зустріла численна громада віруючих з церковними хоругвами.

Наступна зупинка — в селі Мишині. І тут церковна процесія з хоругвами, з хлібом-сіллю та настоятель церкви священник Яків Стефанюк радісно вітали свого Патріарха.

На межі Косівського району при в'їзді до села Стопчатова Патріарха Мстислава зустрічали з букетами живих квітів представники Косівської районної влади. Церковне братство з хлібом-сіллю вітало Патріарха. Із Косова кортеж машин вирушає далі в гори. Неповторна краса Карпатських гір у будь-яку пору року: внизу ще пахнуть корови, а верхи вже бі-

Вершники в українському народному одязі на зустрічі Патріарха Мстислава. 1990 р.

Юрій Щербак (УРСР) та інші.

— Отож тепер я, дослідник життєвого шляху і подвижницької пастірської діяльності одного з найвидатніших церковних діячів України і всього християнського світу XX століття — першого Патріарха Київського і всієї України Мстислава (Скрипника), впритул підходжу до питання: як усе-таки в умовах жорстокого контролю КДБ вдалося отримати дозвіл на приїзд до СРСР племянника Голови Директорії та Головного отамана військ УНР Симона Петлюри?

— З приводу надання дозволу на приїзд першого Патріарха Київського і всієї України Мстислава я звертався, насамперед, до членів МДГ — народних депутатів СРСР Андрія Сахарова, Галини Старовойтової та Анатолія Собчака. Зустрічався з Президентом СРСР М. Горбачовим, порушував перед міністром закордонних справ Радянського Союзу Едуардом Шеварднадзе питання про надання дозволу на в'їзд до країни митрополиту УПЦ у США та УАПЦ в діаспорі Мстислава (Скрипника). 1990-го, як народний депутат СРСР, особисто запросив до України Патріарха УАПЦ Мстислава та взяв зобов'язання щодо його супроводу.

Патріарх Мстислав прибув зі США до Києва через Москву. На московському летовищі 20 жовтня, о 9.20 ранку, його зустріло багато людей з українськими національними прапорами, серед них космонавт Павло Попович, народний депутат України Лесь Танюк, члени московського Товариства “Славутич”, московської організації Руху. Державні представники не з'явилися. Планували, що Патріарх зупиниться в посольському представництві України в Москві, але його чиновники заявили, що у них “нет на зтот счет никаких указаний”, і відмовилися надати автомобілі для супроводу. Їх роздобув я. Тоді Патріарх зупинився для короткого перепочинку в готелі “Москва”, де я мешкав як народний депутат СРСР від України.

— Що ж найбільше запам'яталося Вам від спілкування з першим Патріархом Київським і всієї України Мстиславом?

прибули на 80 автобусах та безлічі приватних автомобілів.

Про приїзд Патріарха сповістили карпатські трембіти. На летовищі дівчата із Косівського району Івано-Франківщини в національних строях зустрічали Патріарха українським короваєм. Його Святість прийняв коровай також від полтавчан, львів'ян і тернополян. Хлібом-сіллю зустрічало Святійшого Мстислава Київське братство УАПЦ, хор заспівав “Ще не вмерла Україна”.

То була велелюдна демонстрація православного духу, якої українська столиця ще не бачила. Українці від усієї душі раділи приїздові Патріарха на Батьківщину. Щоби зрозуміти, якими були ті зустрічі, треба було жити в той час, коли народ наш відчув подих волі й українська душа розкрилася. Далеко не всім, але дуже багатьом людям хотілося всього українського. Їхні родини з покоління в покоління шанували все українське, зокрема й Українську Церкву. Можна лише по-доброму позаздрити та повчистися патріотизму, що був властивий Патріарху. Вся його проповідницька діяльність була самовідданим служінням українському народові, із якого він вийшов.

Святійший зазначив, що Україна переживає духовну кризу і тому кожному українцю Богом встановлена місія — боротьби авторитет нашої Церкви. Процес незалежності має йти від народних глибин. Того осіннього вечора велелюдне зі-

У першому ряду — Патріарх Мстислав (у центрі), праворуч — владика Андрій, ліворуч — Косівський декан о. Дмитро Близнюк. У другому ряду — митрополит Іоан (Боднарчук) із духовенством.

Зліва направо: Патріарх Мстислав, народний депутат СРСР Юрій Сорочик та голова обласної ради Микола Яковина. Івано-Франківськ, 1990 р.

звернувся голова Івано-Франківської обласної ради народних депутатів Микола Яковина. Словами ширшої синівської влячності від себе, духовенства та всіх віруючих Прикарпаття вітав його Святість архієпископ Івано-Франківський і Коломийський Андрій (Абрамчук), митрополит Іоан (Боднарчук), архієпископ Андрій, єпископи Роман і Антоній, секретар Єпархіального управління УАПЦ митр. протоієрей Михайл Марусяк, супроводжуючі Патріарха громадянин США архимандрит Андрій. На зустрічі також були народні депутати УРСР Зеновій Дума і Богдан Ребрик та інші. Від УГКЦ на зустріч із Патріархом Мстиславом прийшли канцлер о. Андрій-Роман Кияк, священники о. Василь Гринишин, о. Роман Тринюга, о. Микола Сімкайло (тодішній декан Івано-Франківський, пізніше єпископ Коломийсько-Чернівецький УГКЦ).

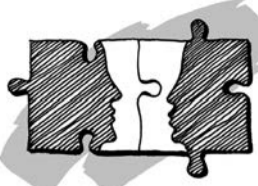
Наступного дня Святійший Патріарх Мстислав та супроводжуючі його особи відвідали мо-

лі — там сніг. Дорога пролягає через Криворівню, Верховину, Ільці, Ворохту, Яремче, Делятин, Богородчани — і до Івано-Франківська. Надзвичайні враження залишилися у Патріарха від цієї поїздки.

Завершилося перебування його Святості Патріарха Київського і всієї України Мстислава (Скрипника) на Прикарпатті, але в пам'яті і в серцях віруючих людей, в історії нашого краю ця подія залишиться назавжди.

Свою архіпастирську діяльність Патріарх Мстислав спрямовував на об'єднання православної спільноти. Зайве казати, що ідею єдиної канонічної Української Церкви підтримували та боролися за неї усі без винятку, кому дорогої Україна й український народ. З того часу й почалося відродження автокефалії Православної Церкви України.

Взяв інтерв'ю Василь РОМАНЮК, член НСЖУ, м. Івано-Франківськ

Портрет фізика з родини Косачів очима пророка

Анна СТОЛЯРОВА,
почесний член ВУТ “Провіта”

Про Михайла Косача писали дослідники життя і творчості Лесі Українки. В нашій розвідці ми спробуємо скласти його портрет, використавши інформацію п'ятнадцяти листів Лесі до нього.

15 березня 1892 р. Леся Українка писала до дядька М. П. Драгоманова: “...Мене люди зовсім не за самий вірш лають, а за те, що я мало ідейна. Тільки мама часом скритикує гостріше, а Миша то смішить мене навіть своїми дифірамбами, певне, то неправда, що не можна бути пророком в рідному краї, отже, можна ним бути навіть в очах рідного брата”.

Михайлик був старший за Лесю на один рік і сім місяців. “До початку 13-го року Лесино життя, — згадує сестра Ольга, — вони однак в усьому були нерозлучні: разом бавились, разом читали, разом розважались. За таку нерозлучність їх двох жартома називали одним спільним ім'ям “Мишелосіє”. Навчались Леся і Михайло спочатку вдома, а потім, за спогадами матері, “коли діти підрости, і їм довелося спізнатися із шкільною наукою, на який час переїхали до Києва”. Дві зими 1882-го і 1883-го років брат і сестра жили на тихій Стрілецькій вулиці, їм найняли вчителів і репетиторів-студентів для підготовки Михайла до гімназії. Леся теж вивчала цей курс, опановуючи з братом класичні мови — грецьку з латинською. В 1884 р. Михайло починає вчитися в гімназії. В листопаді 1884 р. Леся пише до бабусі: “Ми недавно їздили до Миші в Холм, йому там добре живеться: квартира добра, і хазяїн нічого собі”. В цьому ж листі Леся повідомляє, що брат вже дає уроки слабшим учням і заробляє на цьому 40 карбованців на рік. Ця маленька деталь характеру і поведінки Михайла дає нам знати, що був він змолдоу активною, ініціативною людиною.

Фізику і математику Михайлик любив понад усе. 5 січня 1890 р. Леся пише до М. Драгоманова: “Миша дістав собі диференціали (Серре франц.) по французьки і втішається ними, каже, що воно краще і понятніше виходить, аніж по російськи. Він все так, як і перше, вихваляє свою математику. Тільки що увійшов у хату і патетично промовив: “Чудова річ — диференціали!” З цього маємо уяву, що Михайло добре володів французькою мовою, бо залюбки читав праці французького математика Жозефа Альфреда Серре. Михайло вже вчиться в Київському університеті, він вивчає не тільки академічні вправи. Його зацікавленість ширша. Він просить Лесю, щоб запитала у М. Драгоманова “чи немає яких творів у європейській, або в російській літературі про “народну математику”.

В родині Косачів дітей рано привчали любити пісню, музику, фольклор, літературу. Знаходимо в листі Лесі від 11 березня 1883 р.: “Позавчора ранком справляли Шевченкові роковини, то я ходила, Миша і Ліля, і ми там читали стихи”. В старшому віці Леся і Михайло належали до “Плеяди молодих українських літераторів”. В той час серед молоді поширюється європеїзм, починають вчити європейські мови і цікавляться європейською літературою. Чле-

ни “Плеяди” виношували плани видання “Бібліотеки світової літератури”, в якій мали друкуватися в перекладі українською мовою кращі зразки російської і зарубіжної літератури. Організаційною роботою займалися Леся і Михайло. У Львові в 1885 р. було видано книгу “Гоголь М. Вечорниці (Оповідання). Переклад Михайла Обачного і Лесі Українки, під редакцією Олени Пчілки”. Михайло підписував свої праці псевдонімом “Обачний”. Михайло пише твори й оригінальні. Дізнаємось з листа Лесі до М. Драгоманова від 5 січня 1890 р.: “Миша теж дещо пише і перекладає, тепер, приїхавши додому, він навіть досі багато пише. Мені подобається його писання, я навіть при його математичній вдачі не сподівалась від його такої поетичності”. В 1894 р. у франківському журналі “Життя і Слово” було надруковано оповідання Михайла “Хмара”. Це поезія в прозі, пейзажно — психологічний образок з високою драматичною напругою: люди чекають дощу, на звістку про появу хмари вночі всі

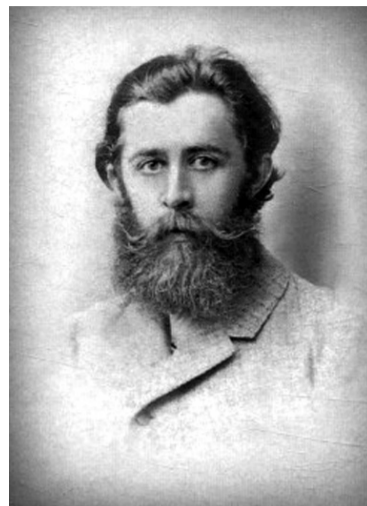

мешканці села біжать у степ, простягаючи руки до хмари і благають її не тікати. Люди кричать, плачуть. І хмара кидає їм грім і дощ, який мов звір з клітки кинувся на землю, мішаючись з людськими кривавими сльозами. Іван Франко сказав про це оповідання: “Хмара дуже интересна і мова прекрасна. Ми, галичани, нешвидко до такої дійдемо”. Михайло цікавиться фольклором, етнографією, історією України, науковим журналом “Етнографическое обозрение” етнографічного відділу “Імператорського товариства любителів природознавства і етнографії”, який виходив при Московському університеті. Запитує Михайло у дядька М. Драгоманова — “Чи не признак монгольського впливу на москалів їхня орнаментика з людськими і звірячими фігурами?” Леся від себе додає, що “Миши тепер, здається, далеко цікавіші деякі літературні справи та етнографічні, аніж математика, до якої він мас скоріш якусь платонічну любов, ніж реальну”. Михайло захоплюється історією християн і римським правом, хоче більше знати про Палія і Мазепу. Він як літературознавець був шанований Лесею, вона цінує його відгуки, запитує у нього в листі: “Напиши по ширості про моїх “Геніїв”, як здаються вони тобі?” На основі цього листа було встановлено дату написання поезії “Завітання” — вер-

сень 1888 року. У свої молоді роки Леся і Михайло були свідомо патріотичними людьми. 4 березня 1890 р. пише Леся до матері: “Вчора ми з кна — кною (Леся так пестливо називала Михайла — авт.) були на концерті в пользу чорногорців, дуже гарний концерт був. Хор утяв “Сербія свободна”. Дивно було чути сю мелодію в концерті. Ми з кна — кною руки одбили, плескаючи, Були ми з кна — кною на Нестеровому засіданні”. Історичне товариство Нестора-літописця існувало з 1873 року по 1917-й. Коли Михайло приїздив у Гадяч влітку 1898 р., вони разом з Лесею влаштували прогулянки по історичним місцям; “Знання ми з Мишею і Фотею (художник, родич Тараса Шевченка — авт.) поїхали в Бровари дивитись на могили і здійсмати з них фотографії”, — пише Леся сестрі Ользі. Йдеться про село в гадяцькому районі на Полтавщині, в околицях якого є давні могили-кургани. Михайло майстерно робив світлини.

Через деякий час, а саме у березні 1900 р., Леся гостює у брата в Дерпті. Хоча Михайло дуже зайнятий, за словами Лесі — “Миша тільки вже занадто у свої лекції затопився, так що я його навіть мало бачу, тільки увечері, та й то він часто засідає в кабінеті, складає лекції до другого дня”, але знаходить час займатися громадською і просвітницькою роботою. За його ініціативи у березні 1900 р. у Дерпті було організовано Шевченківське свято, на якому Леся читала свої вірші з книжки “Думи і мрії”.

Лесею і Михайла хвилювало і політичне життя. Коли Леся жила у дядька М. Драгоманова у Софії, то в них були розмови про політичні зміни в суспільстві. Дядько дуже хотів, щоб молоді активніше прилучалась до боротьби за краще майбутнє українського народу. Під впливом цих розмов Леся пише “Лист до товаришів” — “Поки не буде в нас широкої течії вільного слова, то все буде в нас “тиша в морі” або, щонайбільше “мертва зыбь”. Цей лист вона посилає до М. Павлика для розповсюдження серед молоді, і пише далі у листі: “Я б послала його братові у Дерпт, та він недавно з одної халепки викрутився, то коли б у другу не попав”. Михайло був членом “Громади”, яка мала зв'язки з місцевими українцями. Він був дуже відповідальним у виконанні громадських справ. Коли Леся у березні 1900 р. була в гостях у брата в Дерпті, вона писала сестрі Ользі: “Тут твій лист завдав роботи Миші, а в одній пані на сходах так простягся, що не одразу встав”. Відомо, що Ольга послала брата збирати серед громадськості кошти на допомогу бідним студентам-медикам. Михайло був уважним не тільки до рідних і близьких, він з повагою відносився до всіх людей. Ольга Кобилянська писала Лесі “що мала від Миші листа, що глибоко її зрушив”, бо Михайло підтримував Ольгу Кобилянську в її письменницькій праці. У Харкові існував видавничий комітет Харківського товариства поширення в народі грамотності,

учасниками якого були М. Косач, Х. Д. Алчевська, Гнат Хоткевич та інші видатні діячі культури, а Головою української комісії при видавничому комітеті була дружина Михайла Олександра Косач-Судовщикова.

Здавалось, все йшло дуже добре. Та доля жорстоко обійшлась з цією талановитою людиною. Наступив 1903 рік. Влітку цього року Михайло з дружиною і донькою були на хуторі Оржецький на Полтавщині, там почали будувати дім. Наприкінці серпня спішно викликали Михайла до Харкова в університетських справах. Він виїхав сам, дружина залишилась на хуторі доглядати за будівництвом. В Харкові вирувала епідемія дизентерії, він ослаб. Ліг до клініки. Але... помер 3-го жовтня (ст. ст.). Тоді у Харків приїздили батько, мати, дві сестри — Ольга і Оксана, дружина Олександра, щоб забрати прах Михайла і поховати в Києві на Байковому кладовищі. Для родини Косачів це була несподівана і страшна трагедія. Старший син, улюбленець батька і матері, їхня надія, у розквіті творчих сил, у 34-річному віці відійшов у вічність. Лесі про смерть брата повідомили тільки 11 жовтня 1903 року, і та звістка “прибила” її. Вона була “душею хвора”. Написала матері листа з Тбілісі. Лист тяжкого настрою: “Прости, дорога мамочко, що я досі не відповідала тобі, — сили не було. Ох, ще ніколи не було мені так трудно писати листи, як тепер, навіть і в ті часи втрат, які я давніше пережила (смерть дядька М. П. Драгоманова і друга Сергія Мерзінського — авт.) Не менш важко переносили цю втрату всі рідні Михайла Косача, його співробітники і друзі. У Харківській державній науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка зберігаються газети “Харьковские Губернские ведомости”, “Южный край”, в яких надруковано некрологи з приводу смерті науковця і педагога Університету Михайла Петровича Косача. Церква Усіння голови Іоана Предтечі, в якій відбувалися заупокійна літургія і відспівування, побудована в 1857 році, збереглася до наших днів, реставрована, діюча. Некрологи писали професор І. П. Осипов — голова Товариства фізико-хімічних наук, О. П. Грузинцев — виконуючий обов'язки екстраординарного професора на кафедрі фізики. Делікатність і обов'язковість були притаманні характеру і поведінці М. Косача, це відзначають і друзі, і працівники.

Не вірилось і Лесі, що Михайла вже немає, писала матері: “Я часто серйозно думаю, що

то неправда, а тільки так, приснилось”. Вже наступив липень 1904 р., Леся із Зеленого Гаю пише до Ольги Кобилянської: “...Писати щось ширше було для мене непереможно прикрою роботою. Такий настрій почався у мене з того дня, як я довідалась про смерть мого брата, і — вірите мені, дорога? — ще й тепер, от у сю хвилину, ледве-ледве примусила я свою руку написати ті страшні слова. Не мириться моє серце з ними. Отож, була я на його могилі і ще не хотіла вірити, що то справді мій братик там лежить. І все мені здається, що я не повинна ні писати, ні говорити про нього інакше, як про живого”.

Так і ми, створюючи портрет фізика з родини Косачів очима пророка, хочемо бачити його живим. Нещодавно просвітяни разом із краєзнавцями провели на фізико-математичному факультеті Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна захід, присвячений 150-літтю від дня народження вченого — науковця, педагога, письменника, етнографа, фольклориста Михайла Петровича Косача. Куточок, де стояв унікальний портрет М. Косача, зроблено спеціально до “Біографічного словника професорів і викладачів фізико-математичного факультету Харківського університету за перші 100 років його існування” у С.-Петербурзі 1903 року, прикрашено рушником і квітами. На дошці, на якій зазвичай студенти пишуть фізичні та математичні формули, розмістилась галерея портретів родини Косачів: батько, мати і шестеро дітей. Про кожного була доповідь, кожен з них вніс великий вклад в розвиток української ідеї, кожен з них не тільки мріяв, але й своїми діями сприяв утвердженню надій і мрій українського народу бути незалежною державою. Були прочитані фрагменти з оповідань М. Косача “Хмара” і “Різдво під Хрестом полудневим”. Студентам подарували книгу А. Столярової “Харківська весна Лесі Українки” про перебування поетеси та її рідних у Харкові, яка побачила світ у видавництві Харківської “Провіти” 2006 року. Університету подарували книгу “Михайло Косач (Михайло Обачний). Твори, переклади, листи, записи кобзарських дум. Упорядкування, біографія, коментарі та примітки Лариси Мірошніченко” видавничого Дому “Комора” за 2017 рік. Для студентів цей захід був відкриттям, життя і творчість Михайла Косача нагадали їм, що фізики можуть бути і ліриками.

Є дуже цікавий вірш Лесі Українки, датований 5 грудня 1896 р., “Братові і сестрі на спомин”:

*Ти, знаєш, брате, як лагідна зірка
говорить: “Погаси робочу лампу,
поглянь на мене і згадай ті зорі,
що десь далеко, там, у парі сяють,
я завжди в них дивлюсь,*

мов у свічадо,

в таку блакитну нічку, як оця”.

Десь на небосхилі сяють дві зорі — Брат і Сестра. І звідти ми чуємо живий голос Михайла Косача, який звертається до матері у листі 9 лютого 1903 року: “Чи скінчили переписувати Лесини “Відгуки”? Коли вони вже непотрібні, то прошу прислати їх, бо в Харкові дуже цікавляться Лесиними творами”.

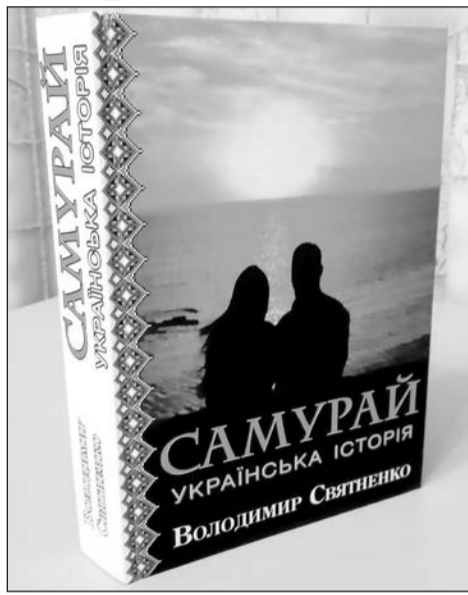
Євген БУКЕТ

Зазвичай твори, що оспівують героїку національної революції 1917–1921 років, присвячені реальним історичним діячам і мають мету пояснити причини чи виправдати поразку української революції початку ХХ століття. Тому перше, про що я поцікавився у автору книги “Самурай. Українська історія” Володимира Святненка — добре знано-го краєзнавця, автора кількох науково-популярних розвідок про історію Брусилівського району Житомирської області, — чи є реальний прототип у головного героя книги Семена Булашенка? Адже книгу відкриває стилізована історична світлина, та й із власного досвіду добре знаю, скільки несподіванок може підкинути дослідникові краєзнавчий пошук! Минуло чи не кожного села приховує теми для кількох історичних романів. Тож у краєзнавстві межа між наукою і літературною творчістю дуже умовна. Знаю чимало прикладів, коли краєзнавці ставали письменниками — і навпаки.

Володимир Григорович заспокоїв мене одразу, сказавши, що Семен Булашенко та вся його історія від початку до кінця вигадані, хоча серед уродженців Брусилівщини було кілька учасників російсько-японської війни 1904–1905 рр. Серед них — Сак Уваренко з села Морозівки, історію життя якого Володимир Святненко розповів у краєзнавчій праці “Рідний край над Здвижень-рікою. У терновому вінку” (К., 2012, С. 69–70). Допитливий читач неодмінно знайде щось із життєвої історії Сака Уваренка в образі Семена Булашенка, але не більше, ніж він знайшов би в життєписі будь-якого учасника тієї війни, що був родом з України.

Звісно, роман “Самурай. Українська історія” не позбавлений краєзнавчого колориту, особливо в останній його частині, де розповідається про рідне село Булашків — Краківщину на Брусилівщині. Героїнею книги є справжня власниця села Зоя Дем’яновська, кілька повстанських отаманів, зокрема, Іван Огородник, Осович, Спорадько. Деякі події, в яких вони беруть участь, теж справжні, що мали місце в історії.

Українська історія з японським шармом

Реальними є прізвища й деякі імена місцевих жителів, які є героями твору. Так, Артем Булашенко справді жив у той час в Краківщині. Щоправда, його доля не має нічого спільного з Артемом Булашенком, який описаний у романі “Самурай. Українська історія”. На всіх, хто знайомий з доробком Володимира Святненка — лауреата Всеукраїнської премії ім. Івана Огієнка (2017) та літературної премії імені Василя Юхимовича (2018), автора шести книжок з історії Брусилівщини, — подібні відкриття чатують чи не на кожній сторінці. Дійсність та вигадка міцно сплелися в художньому задумі автора. Завдяки його глибинним знанням, читач занурюється в колорит місцевих легенд і переказів, зокрема, про заснування Брусилова, навколишніх сіл, зміну їхніх власників тощо. Також надзвичайно важливими є елементи народної філософії як українців, так і японців.

Як на мене, автор провів дуже вдалу аналогію між традиційними віруваннями та лицарськими школами українських козаків і японських самураїв. Хоча компаративний аналіз козаків і самураїв не новий в українській науковій школі. Варто згадати

хоча б дослідження Дениса Тоїчка, Тараса Каландрука, Анатолія Шевченка, Сергія Гераськова, Вадима Рубеля, Олександра Коваленка та ін.

Червоними нитками через увесь твір проходять зворушлива історія кохання головних героїв твору — Семена Булашенка та Еміко Сумідзу, а також долі та міжособистісні стосунки трьох моряків крейсера “Рюрик” — Семена Булашенка, Івана Яковини та Арсентія Чубенка. Власне, через призму людських стосунків, їхніх переконань та поведінки в складних ситуаціях, Володимир Святненку вдалося розповісти про геополітичне становище України в час визвольних змагань і трагедію тодішньої перемоги більшовицької Москви.

Прикметно, що в романі згадано Василя Єрошенка — сліпого письменника і музиканта зі Слобожанщини, який навчався в Токійській школі сліпих на початку 1910-х, а також ясновидця Стрітона, який напроочив матері Петра Утвенка (1922–2004) народження сина-знахаря, який буде відомий на всю Україну. Такі деталі додають роману певного шарму, який змушує читача повірити в правдивість описаних подій. Тому не виключено, що вже незабаром місцеві мешканці знайдуть якийсь кам’яний хрест і оголосять, що під ним похована японка Еміко — героїня національно-визвольної боротьби українського народу.

Жарти-жартами, але після виходу в світ у 1972 році повісті Віталія Кулаковського і Петра Сиченка “Ой гук, мати, гук”, де в художній формі було описано захоплення в полон полковника Коліївщини Івана Бондаренка біля предковичного дуба в селі Рожеві (нині — Макарівський район на Київщині), мешканці Рожева “віднайшли” те місце. І до сьогодні вони вказують на старий дуб, біля якого нібито сталася ця подія.

Щоб змусити читача відчувати атмосферу часу, проникнутися почуттям любові до матінки-природи, до рідного краю, до вічних цінностей і ширих почуттів Володимир Святненко вдається до ліричних описових відступів, до дещо пафосних

пасажів. Вони часто видаються зайвими, бо змушують відходити в сторону від динамічного сюжету роману, але зрештою урівноважують драматизм описаних подій.

Мені роман “Самурай. Українська історія” нагадав історичну пригодницьку повість Ігоря Федіва та Валентина Злотополя (Отамановського) “Син України” або “Життя та дивовижні пригоди козака Миколи на безлюдному острові”. Остання побачила світ 1918 року, в розпал подій, які описує Володимир Святненко в третій частині роману “Самурай”. За сюжетом повісті племінник Северина Наливайка Микола потрапляє до турецького полону, рятується, але, за іронією долі, опиняється на безлюдному острові. Пройшовши тернистий шлях Робінзона Крузо, Микола Наливайко повертається в Україну. Тут він потрапляє в самий вир московсько-української війни, де гине смертю героя в Котопській битві...

Історія життя Семена Булашенка наддивовижно перегукується з історією Миколи Наливайка: японський полон, порятунок, життя в країні сонця, що сходить. Повернення в Україну в розпал революційних подій, де, як щирий патріот рідного краю, він не міг бути осторонь національно-визвольної боротьби й достойно пройшов Шлях Самурая, закінчивши його сеппуку — ритуальним самогубством, виконаним за певними правилами...

В обох творах ми бачимо схожу сюжетно-композиційну конструкцію, пристрасну патетику та численні сентиментальні пасажі, що може вказувати на жанрову тяглість. Таким чином, роман Володимира Святненка “Самурай. Українська історія” є одним із небагатьох зразків пригодницької літератури класичного стилю, що пропагує патріотизм та любов до України. Цей жанр був започаткований у вирі визвольних змагань 1917–1921 рр., але не втрапив актуальності досі. Це яскраво засвідчив письменницький талант Володимира Святненка в його до сходу просякнутому патріотичними почуттями романі “Самурай. Українська історія”.

Михайло СІЧКА,
відповідальний секретар ІФ ОО ВУТ
“Просвіта” ім. Т. Шевченка

«Пасіонарія» Марії Вайно — роман в новелах про січову стрілицю Олену Степанів

Нещодавно в Києві, у Національному музеї України, успішно пройшла репрезентація цього роману. Професор історії Ігор Гирич авторці надіслав такі рядки:

“Про Степанівну вже прочитав. Дуже корисна книга і добра. Особливо для молодшого покоління, школярів і старшокласників вона потрібна. Написано правдиво, зі знанням матеріалу і з любов’ю до персонажів. Вона випромінюється з кожної сторінки. Гадаю і Ярославу Романовичу (Дашкевичу, сину) вона б сподобалася”. Адже біографічний в історичному зрізі роман становлення героїні є однозначно цікавий і для юних, і поважного віку людей. Недарма у деяких школах Івано-Франківської області цей невеликий роман в новелах вивчають на уроках літератури рідного краю.

Постать надзвичайної жінки-українки, жінки-героїні гідно втілена в романі “Пасіонарія” Марії Вайно. Гадаємо, що цей твір в майбутньому треба інтерпретувати в драматургічний: театральний чи кінематографічний формат. Той час пасіонарної епохи, як зазначено в анотації, творив національну еліту. У цю зоряну плеяду ввійшла у першій половині ХХ ст. українка Олена Степанів. Поруч з нею діяли дочки і сини молоді інтелігенції Галичини, інтелектуали, сформовані європейськими, загальноукраїнськими та галицькими обставинами.

Це не хронологічний “сувійний роман”, це деякі художні візії долі високої особистості, художній зріз її думок, поривань, любові, відчуття та перепущені через образвираження автора. Тому гадаю, справедливим було б, аби ця книга мала

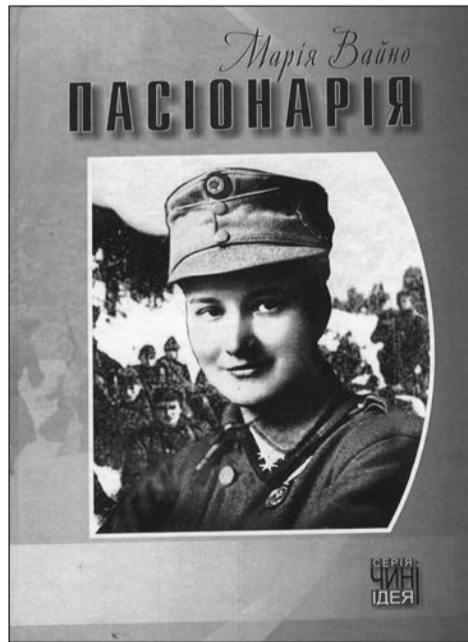
резонанс в Україні та за її межами.

Наразі авторкою Марією Вайно проведено не одну презентацію та репрезентацію роману; книгу було достойно представлено не на одному фестивалі історичної прози, на творчих зустрічах в бібліотеках, школах, на уроках рідного краю в місті, області та сусідніх областях.

Письмениці Марії Вайно, мисткині в жанрі новели, вдалося філігранно подати саме становлення образу героїні-патріотки через архетипи українства, метафорику мовлення, поезику в прозі — правдиво, безпосередньо в подачі й водночас — велично, що не залишає байдужим читача.

Є твори, які треба мати моральне, громадянське, авторське право писати, навіть маючи неабиякий письменницький хист, володіючи стилем та знаннями теми, відчуттям образу, масштабністю характеру через деталізацію до переконливості, де б не було й штриха неправди, а правда б залишалася в рядках — живою матерією. Це дуже відповідально, клопітно, але втішно, якщо відбулося. А ще, як мені бачиться, так про жінку може писати тільки жінка...

Це твір, який потребував, як каже авторка, неабиякого часу і праці у пізнанні епохи, особистості, багатопроBLEMності житейського шляху героїні. Прочитано великі стоси книг: історичних, документальних, наукових розвідок; авторка консультувалася з науковцями у Львові і вдячна за науковий супровід художніх деталей у творі зокрема Надії Халак, кандидату історичних наук, старшому співробітникові Львів-

ського відділення Інституту археології та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України та науковцям за діалоги: Ярославу Ляльці (нині покійному), Галині Сварник та Анні Кос.

Дуже цікаво спостерігати динаміку формування особистості в патріотизмі. Авторка уміло виклала той її шлях з дитинства аж до останнього подиху.

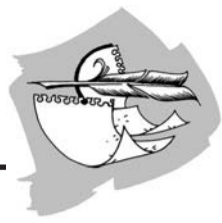
Патріотизм Олени (Галі, так її називали вдома) був прерогативою в родині, звідки його справжні витоки, де він формувався в юнацькі та студентські роки, де зріс діяльністю в захисті прав, у боротьбі за рід-

ну землю, якщо за це навіть треба було покласти своє життя.

Є чуття, думки, рядки, які не знайдеш в жодних документах. Тим-то історик і відрізняється від письменника, бо (за Аристотелем) перший пише про те, що було, а другий пише про те, що могло би бути в контексті саме цієї історичної правди. Тому так вражає остання новела “Сповідь”. У ній акумульовано усвідомлення всього життя цієї жінки з дитинства аж до смерті. Ці штрихи усвідомлення — віхи — глибокі сумління, це підсумок, який є чесним звенням воедино аж до питальника-підсумка її життя, думок, любові, кохання, праці та боротьби.

Книгу вперше було видано 2012 року. Оце — третє перевидання. Певен, цікава, ненатурна, негромізка і водночас містка подача цього непересічного образу в художньому зрізі буде завжди, особливо в сьогоднішній, цікава і для знавців епохи січового стрілецтва, і для ревних поціновувачів неординарної долі цієї української інтелігентки, науковця, воїнки (першого чотаря Галицької армії), політичного в’язня в час поневолення українства; дружини Романа Дашкевича, матері науковця Ярослава Дашкевича і загалом — фантастичної Жінки Олени Степанів.

Читаю — і зачитуюся тією епохою. Вона має багато деталей, які не відомі нашій сучасності. Захоплює те, що вражаючими залишаються рядки новел твору, що не просто оповідають, а колоритними словесними мазками показують картини образні, філософічні, символічні.

Михайло НАЄНКО

“Енеїда” І. Котляревського і художні переклади її іноземними мовами

Закінчення. Поч. у ч. 32

Дослідники ХХ століття здебільшого погоджуються з думкою, що твір виник скоріш за все після війни 1812 року і не пізніше 1830 року. Вперше був опублікований у Петербурзькому журналі “Маяк” у 1845 році, більш повна публікація (303 рядки) з’явилася в 10/11 числах “Смоленского вестника” за 1890 рік. Наукову публікацію тексту “Енеїди навиварат” здійснив академік-славіст Юхим Федорович Карський на початку минулого століття. Вчений доводив, що за мовними та етнографічними ознаками, деякими реаліями, присутніми на сторінках поеми, її автор походив із західної Смоленщини (риси північно-східних білоруських говірок, до яких належить і смоленський діалект). А автором був смоленський поміщик Вікентій Павлович Равінський. Поема могла бути написана ним або після повернення з армії (1816—1825), або кількома роками пізніше. В родині тривалий час зберігався рукопис поеми і саме на його основі онук В. Равінського Костянтин здійснив публікацію “Енеїди навиварат” в “Смоленском вестнике”. Як і Ю. Карський, білоруський письменник і дослідник літератури ХІХ ст. Г. Кісяльов приймається версії про В. Равінського як найбільш вірогідного автора твору. Поема писалася, поза сумнівом, як безпосередня реакція на появу “Енеїди” М. Осипова та І. Котляревського. Складна художня природа твору пояснюється поєднанням книжної письменної традиції з народно-фольклорною основою. Навіть зачин, що перейшов з українського козачого епосу (*Жыў-быў Эней, дзяцюк хупавы*), абсолютно не властивого білоруській історії і фольклорній традиції, свідчить про народно-пісенну першооснову тексту. Цілковитим зберігаючи класичний сюжет Вергілія (обов’язкова умова трагедії), автор наповнює свій твір реаліями життя білоруського села кінця ХVІІІ—початку ХІХ століть, часів кріпацтва. Фабула, що перейшла з “високого” жанру, викладена мовою білоруського селянина. Присутність натуралістичних сцен і ненормативної лексики, на думку А. Мальдзіса, є ознакою свідомої полеміки автора з панівними у тогочасній літературній традиції канонами класицизму і сентименталізму. Автор нібито глузує з грубості мови, її відвертості “нелітературності” і водночас милується її соковитим гумором, образністю, дотепністю, гучністю, здатністю до найрізноманітніших функцій. Троянці, супутники Енея, перетворюються під пером автора у кріпосних селян:

*Гляді, як мы парасиарпалісь,
Аж сорам свеціца наскрозь,
Усе ланці розна растапталісь,
Рубахі чорныя, як вась.
Калі ўжо ласка твая будзець, —
Вялі нам баньку пратапіць!*

У кожному рядку твору відчувається захоплення невичерпною енергією, талановитістю, спритністю, кмітливістю простого люду, саме ця тема стане наскрізною в білоруській літературі другої половини ХІХ—початку ХХ століть:

*Гўсяку паншчыну смякаем:
У бровара сядзець як, знаем;
Пракоп жа ступы, таўкачы,
Загнеткі, суднікі рабіць,
На бочкі абручы набіць,
Піліп наш леліць гарлачы.
А Саўка зелье ўсяка знае*

Домінантним мотивом білоруської версії поеми, як і в “Енеїді” І. Котляревського, є мотив нескороного духу і жителюбства народу. В раблезіанській сце-

Автору української «Енеїди» — 250

ні бенкету в Дідони, наприклад, докладно представлені усі тонкощі стародавньої білоруської кухні, звичаїв святкувань, а етнографічні деталі наповнені життєствердним пафосом.

*За стол ўсе порадам садзілісь,
Мялянік на сталі ляжаў.
Дыдона варыва ўлівала,
Шматкамі мяса ў місы клала
І забяляла малаком...*

Грунтовно виписана сцена зборів Венери до Зевса демонструє чудові знання автором традиційного білоруського жіночого костюму вищих суспільних верств. А сам головний герой Еней — це не козацький отаман (як у поемі І. Котляревського), а швидше за все представник типу дрібного шляхтича: він освічений і походить з гарного роду, однак бідний, тож змушений служити у панському маєтку. Очевидно, що білоруський автор дотримується реалії тогочасного білоруського життя, досконало передає своєрідний місцевий колорит. Відомо, що Т. Шевченко, який на початку 40-х років познайомився з білоруською поемою, відзначав її “чисто белорусский элемент”. Звертав він, очевидно, увагу на суто мовні особливості твору, які, звичайно, більшою мірою, ніж російські, подібні до українських.

професор Тбіліського та почесний (honoris causa) Київського університетів Отар Акакійович Баканідзе. Він же написав для грузинських студентів грузинською мовою “Історію української літератури” в 3-х томах. Його світліну для цього матеріалу взято з презентації грузинського перекладу “Енеїди” І. Котляревського, яка відбулася в українському посольстві в Грузії в 2011 році. Перед ним та в його руках бачимо шойно видану книгу грузинського перекладу “Енеїди” І. Котляревського. У мене є багато гарних спогадів про великого патріота Грузії та України Амірана Асанідзе, але тут немає можливості до них звертатися. Згадаю лише один факт: я був дома в його мамі в Тбілісі, вона пригощала нас дивовижним чаєм із гірськими травами та ягодами, а спілкувалися ми з нею через перекладача. Я тоді вперше дізнався (у грудні 1963 року), що жінки у Грузії категорично не спілкуються ні з ким чужими мовами. Є в них неписаний закон, що жінка — головний охоронець мови і національного менталітету і тому вона повинна спілкуватися зі світом тільки рідною, грузинською мовою. Перекладачем тоді для нас був студент, комсомольський ватажок університету Томаз Попхадзе.

Над перекладом “Енеїди” І. Котлярев-

першотвору, наявна ціла низка поєднання високих художніх прийомів: гротеску, пародії, живої і здорової гіперболізації трагічних ситуацій. Усі ці художні засоби А. Асанідзе узяв ледь не в готовому вигляді з грузинської народної творчості. Те саме можна сказати і про використання перекладачем реплік. Рядки і в оригіналі, і в перекладі максимально динамічні, прозорі й легкі.

Складність перекладу поеми “Енеїда” І. П. Котляревського іншими мовами полягає в її бурлескно-трагедійній оповіді і багатій поетичній мові. У перекладі грузинською часто чуємо лайки, влучні вислови, жаргонізми, узяті з живої мови Грузії. Особливо, коли йдеться про гумористичне наповнення поеми. Автор перекладу перегорнув гори мовних пластів, щоб досягти поставленої мети, щоб видно було не тільки поставлене перед ним завдання, але й використовувати багатющий лексичний матеріал, точно відтворюючи при цьому задум автора і зберігаючи природність і красу рідної мови. Мандруючи за троянцями, грузинський читач побуває в сільській хаті України, в панському палаці — і там побачить любочні картини з найрізноманітнішими малюнками, сюжетами тощо. У читача не виникає жодного сумніву в тому, що ці сюжети і картини взяті з українського життя. Це ж можна сказати і про вбрання героїв у виконанні А. Асанідзе. Герої “Енеїди” А. Асанідзе ходять не в одязі троянських звитязців, а в сорочках, широких, мов Чорне море, штанах, чоботях, шапках, капелюхах, свитках. Вони, за А. Асанідзе, повністю українські. Те саме можна сказати й про жіноче вбрання. Жінки і в першотворі, і в перекладі одягнені з особливою увагою і старанністю.

Не було для А. Асанідзе потреби вигадувати для героїв і страви. Грузинам більшість із цих страв відомі. Герої “Енеїди” в українському і грузинському випадках ласують зі столу все з мисок. Деталі одягу і страв самі вказують грузинському читачеві, з якої країни та суспільного стану вихоплено автором цих героїв, показано їхній побут. Тут цікаво, що відтворені грузинськими літератами назви страв, залишаються українськими. Відбувається все це в основному при зображенні подій, де українські народні звичаї тісно переплетені з грузинськими звичаями і побутом. Це є одним із аксіологічних принципів перекладу А. Асанідзе.

У процесі ідейно-естетичного засвоєння “Енеїди” І. Котляревського А. Асанідзе максимально зберігає її фабульну основу, точно відбиває окремі епізоди, змальовані в першотворі, максимально дотримується і відтворює звичаї, народні вірування і прикмети, побут і морально-етичні уявлення українців, різного роду висловлювання, скажімо, з питань народної медицини, розваг, ігор тощо. Усе це в перекладі подано в етично-інтегруючому аспекті, через що грузинський читач не потребує зайвих пояснень, уточнень.

“Енеїда” І. Котляревського славиться особливим характером сміху. Грузинський перекладач не міг не звернути увагу на це. Гуманістичний напрям епопеї, героїчні діяння самого Енея, дух мужності, патріотизму й товариської солідарності в перекладі максимально співзвучні з оригіналом і одночасно з історичними традиціями грузинського народу. Тому ці місця глибоко лягають у пам’ять грузинського читача. Природа сміху в “Енеїді” А. Асанідзе, отже, органічно пов’язана з грузинською природою сміху, з її сміховою традицією. Тут природа сміху в “Енеїді” А. Асанідзе глибоко народна і є організаційним центром поеми в обох випадках.

На цьому знімку немає тільки Олександра Мушкудіані, Аміран Асанідзе крайній праворуч разом з іншими двома грузинами і викладачкою університету Ніною Тоцькою під час відвідання Шевченкової могили на Тарасовій горі в Каневі

Мовні особливості твору не стають на перешкоді тоді, коли перекладач, крім усього, безмежно залюблений у предмет перекладу і має добру фахову підготовку. Це видно з перекладу “Енеїди” грузинською мовою. Це не адаптація, не подвійне травестування, як у білоруському випадку, а саме художній переклад. Автор його — Аміран Асанідзе. Мені приємно на цьому наголосити тому, що в студентські роки ми з ним приятелювали і був він душею того грузинського товариства, яке в 1962 році прибуло з Тбіліського університету до університету Київського та тодішнього Київського педагогічного інституту імені Максима Горького (нині Педуніверситет імені Михайла Драгоманова). В тому товаристві тоді були майбутні доктори наук і професори Нурі Вердсадзе, Олександр Мушкудіані, Реваз Хведелідзе і майбутній поет без наукових звань і ступенів Аміран Асанідзе.

Патроном тодішніх і пізніших грузинських студентів, які вивчали українську мову та літературу, був і нині залишається

ського Аміран Асанідзе працював понад 20 років. На жаль, йому не судилося дочекатися виходу в світ свого перекладу. “Після закінчення Київського університету він цілком віддався творчій роботі над перекладом “Енеїди” і саме завдяки йому через 200 років грузинський читач має змогу познайомитися з творінням великого українського поета”, — сказав під час презентації книжки директор Інституту україністики при Тбіліському державному університеті імені І. Джавахішвілі Отар Баканідзе (<http://vestikavkaza.ru/news/54569.html>). У цьому заході взяли участь Надзвичайний посол України в Грузії Василь Цибенко, заступник голови Спілки письменників Грузії Реваз Мішвеладзе, колеги й друзі перекладача, представники української діаспори в Грузії та засобів масової інформації. А учні тбіліської школи імені М. Грушевського запропонували гостям інсценізовану медіа-презентацію поеми.

У художній майстерності перекладача так само, як і в майстерності автора

Перекладачеві вдалося мобілізувати великий арсенал грузинського поетичного слова для мовної характеристики персонажів. Він зумів ввести в тканину свого перекладу той основний словесний склад грузинської побутової лексики, яким великою мірою користувалися всі поети Грузії, починаючи з Давида Гурамішвілі і молодших грузинських авторів.

А. Асанідзе, як досвідчений перекладач, зокрема і з української, добре знав, що перебуває під тиском складної поетичної мови — стилістичної строфічної системи. Знав він і про те, що будь-який автор першотвору задля одної вдалої рими може змінити цілий рядок або навіть цілу строфу, тобто, має велику свободу, перекладач же обмежений, позбавлений такої свободи. Він завжди зобов'язаний підпорядковуватися авторським примхам. Перекладачеві відомо і те, як важко відтворити чи зберегти складну строфічну систему. Перекладачі добре пам'ятають при цьому і про те, що треба адекватно відбити не лише обриси окремої строфи, але, що головне, й зберегти думку кожної строфи, кожну деталь, кожний нюанс першотвору. Амірану Асанідзе вдалося повторити ритміко-інтонаційні особливості оригіналу і вкласти зміст кожної окремої строфи першотвору в навіть схематично схожу грузинську десятирядкову строфу.

Відомо, що у творенні оригінального поетичного ритму основну функцію в строфі відіграє рима. Водночас у ній так званий інтонаційний акцент випадає на різні ділянки строфи. Така риса надає строфі поліфонічного звучання. А. Асанідзе підійшов до відтворення цієї особливості оригіналу творчо. Він майстерно повівся з ритмічною структурою і таким чином досяг інтонаційного багатства поеми. При цьому в перекладеній строфі панує ритм грузинського вірша і грузинського віршування, що водночас аналогічне ритму й звучанню першотвору. Для відтворення мовно-лексичних та інших художніх образів перекладач старанно шукає і обов'язково знаходить відповідники. Таке, звичайно, важко досягається і, як показує зіставлення, іноді навіть неможливе. Це видно вже на прикладі перекладу першої строфи з першої частини першотвору:

*Еней був парубок моторний
Хлопець хоть куди козак,
Удавсь на всеє од проворний,
Завзятіший од всіх бурлак.
Но греки, як, спаливши Трою,
Зробили з неї скирту гною,
Він, взявши торбу, тягу дав;
Забравши деяких троянців,
Осмалених, як гиря, ланців,
П'ятами з Трої наживав.
А ось грузинський двійник цієї строфи:
Цецхлівіт бічі іко Енеас —
Казакзе аба він твас аугі,
Чіrsa да лхініш суприс мивенеба,
Шпотса да чхубіш мхне да чакі.
Роца бердзнеба гадацвес Троа,
Акціес перилад да квебіс гровід,
Ман, хіпатебіш асе нацада,
Гудамішері халхі шекара,
Дагледжіл халатс хелі стаца да
Зургі акція мшобел квеканас.*

Така система ідентичності в перекладі витримана автором до кінця поеми. А. Асанідзе максимально зберіг строфічну систему оригіналу. При цьому, як завжди, рядки I—III, II—IV—V, VI—VIII, VII—IX, VIII—X римуються і лише зрідка ніби руйнується схема римування оригіналу, а натомість вирає грузинський двійник. В цілому ж переклад звучить максимально “по-грузинськи” і повністю передає зміст українського першотвору.

Найважче всім без винятку перекладачам давалися ідіоми, фразеологізми, метафоричні вислови суто українського походження. Ну як, скажімо, передати іншими мовами образи на зразок “завзятіший од всіх бурлак”, “тяги дав”, “як гиря ланців” чи

“п'ятами з Трої наживав”? Коли піти шляхом пошуку адекватності, то можна втрапити в халепу і лише зрідка досягти якоїсь бажаної поетичності. Румуни, наприклад, “бурлацьку завзятість” Енея означили як “чортиско серед розбишак”; чехи назвали Енея “добрячим пройдишвітом” і “шельмою продувною”; німці пішли ніби легшим шляхом і назвали героя простіше: “смілівіший від усіх”. До “осмалених, як гиря ланців” перекладачі підійшли з деякими домислами, щоб точніше передати саме українськість Вергілієвого Енея. Румуни, наприклад, побачили Енеєве товариство “стриженними наголо”, чехи — “ватагою халамидників”, а німці — “з короткими губами”, тобто — з козацькими оселедцями. Російська перекладачка тут обійшлася “бретоголовими голодранцями”, зате для виразів “тяги дати” і “п'ятами наживати” використала деяку творчу адекватність: “Котомку сгрѣб и тягу дал” та “грекам пятки показал”.

Німцям із виразом “тяги дав”, як видно, щось виявилось невтямки. “Тяга” для них сприйнялася по-буквалістськи і тому в них перемогло дієслово “тягнути”. Еней у них зі своїм військом просто “потягнув”, та й годі. А це далеко не те, що в українській мові “тяги дати”. Хоча над перекладом працювали двоє не просто перекладачів, а білінгвістів. Ірена Качанюк-Спіч і Леонід Рудницький є етнічними носіями української мови, а німецька для них — мова їхньої спеціальності: обоє мають фахові наукові ступені саме з німецької філології.

Загалом, білінгвізм перекладача — найкраща чи й найголовніша умова якісної перекладацької діяльності. Тому таким природним сприймається переклад грузинською Амірана Асанідзе, який мав вищу освіту з української філології в Київському університеті, майже бездоганним — російською мовою, оскільки перекладачка Віра Потапова знала українську з дитинства і т. д. Про німецький переклад Качанюк-Спіч і Рудницького я говорив теж у білінгвістичному плані. Хоча в таких випадках ледве чи не першорядне значення має й суто поетичний хист перекладача. Грузин Аміран Асанідзе був поетом від природи (можу підтвердити особистим знанням його неординарної літературної натури), українець Богдан Мельник — теж поет за покликанням і тому його англійський переклад не викликає особливих нарікань. Не були “одномовними” також румунські чи болгарські перекладачі, оскільки, крім своєї, автохтонної мови, знали українську переважно з межевої ситуації — тобто виростили, формувалися на прикордонні з Україною. Там мовним елементом нації, які існують по сусідству, виповнена не лише фізична аура, а й внутрішнє єство їх. Як казав найбільший модерніст XX століття Джеймс Джойс, у кожній людини навіть кров тече мовою. Важливим, проте (ще раз повторю), в усіх випадках залишається обов'язковий поетичний хист перекладача. Без нього “не вловиться” жодна образна структура першотвору, щоб знайти їй відповідник у мові перекладу. Білоруська мова, скажімо, найбільш близька до української і за семантикою, і за звучанням, однак на буквалістському відтворенні “Енеїди” І. Котляревського білоруський перекладач у жодному разі не спиняється. Тому в нього “парубок моторний” міг би залишитися таким, як як і в Котляревського, але він знаходить для нього суто білоруський образ — “дзяцюк хупавы”. І стає цілком очевидним факт, що над перекладом працював не просто драгоман-тлумач-перекладач, а таки поет. Таким же шляхом ішов у своєму перекладі і Аркадій Кулешов, який узявся відтворити українську “Енеїду” білоруською мовою практично через століття після з'яви її переспіву анонімного автора.

Переклади “Енеїди” іноземними мовами тривають практично до сьогодніш-

нього дня. Так, польською мовою Петро Куприш переклав буквально вчора — у 2013-му році, а завтра, не виключено, з'явиться переклад японською (автор Хіно Такао). Подібне не трапляється з жодною іншою “Енеїдою”, яких налічується в зарубіжних літературах десятків чи й більше. Найближче до української стоїть португальська “Лузіада”, написана за мотивами “Енеїди” Вергілія португальським поетом Луїзом Камоєном (видана в 1572 році). Електронні джерела дають відомості, що португальська поема перекладена 5-ма мовами: італійською, німецькою, польською, російською і українською. “Енеїда” І. Котляревського, як я говорив, має вже переклади одинадцятьма мовами, а дванадцятий (японською) готується. Як-що врахувати, що деякими мовами існує не один, а кілька перекладів (російською — п'ять, білоруською і польською по два), то можна сміливо говорити про українську “Енеїду” як світовий феномен. Про неї (переважно в зарубіжному світі) вже складаються навіть легенди, в яких переплетено і деякі домисли, але оперті переважно на реальність.

Є усні відомості, що Наполеон, відступаючи до Парижа після поразки в війні 1812 року, прихопив із собою і примірник “Енеїди” І. Котляревського (див.: Г. Нудьга. Котляревський за рубежем). А письмово першими за кордоном заговорили про поему чехи (Добровський, 1814, Шафарик, 1826) і поляки (Бандке, 1815). В англомовний світ вела І. Котляревського Тереза Робонсок, що виступала в літературі під псевдонімом *Тальві* (30-ті роки XIX ст.); вона називала його навіть останнім гетьманом України. Один німецький мандрівник-антропогеограф у 1841 році зарухував поему І. Котляревського до найважливіших і найоригінальніших шедеврів української літератури. Згадано поему і у французькій “Історії світової літератури” Л. Сішлера (1879) та в російській “Історії слов'янських літератур” О. Пипіна, що видана теж 1879 року. В “Історії всесвітньої літератури”, яка видавалася протягом 80-90-х років XX століття в Москві, “Енеїду” схарактеризовано як поему, близьку до творів гуманістичної сатири Ренесансної пори (поруч із творами Ф. Рабле та М. Сервантеса), до комічних національних епопей епохи Просвіти (І. Красицький та ін.) і до європейського “сюжетно-екстенсивного” рицарського роману, зокрема — французького “Роману про Енея” та романів “бретонського циклу” Кретьєна де Труа. Світ “бретонського роману”, як і української поеми І. Котляревського, побачений (зазначають автори “Історії...”) крізь магічний кристал чарівної казки, збудовано на хисткому врівноваженні чудесного і звичайного, високого і низького, героїчного і комічного. Коротше кажучи, завдяки цьому “Енеїда” І. Котляревського зайняла почесне місце в ряду тих творів світової літератури, які прийнято називати “енциклопедіями” народного життя. Серед них “Божественна комедія” А. Данте, “Дон-Кіхот” М. Сервантеса, “Людська комедія” О. Бальзака, “Улісс” Дж. Джойса й ін.

За Вернілієм, Енеєві в його мандрах, пригодах і подвигах сприяли небесні “боги, богині і півбоги”. За Котляревським, серед своїх побратимів, Еней бачив і земних героїв —

*Панька, Охріма і Харка,
Леська, Олешка і Сізьона,
Пархома, Їська і Феська,
Стецька, Ониська, Опанаса...*

У мене (для підготовки цього матеріалу) коло помічників було вужчим, але всі водночас і земні, і небесні: *картовеолог і україніст Олександр Мушкудіані, білорусист і богеміст Олена Погребняк, германіст Олесь Костюк, класицист і румуніст Сергій Лучканін*. Всім їм щире пошанування і велика вдячність за допомогу!

Героїня наших днів

Надія ПАСІЧНЯК,
голова Вербовецького осередку
“Просвіта” ім. Т. Шевченка

Українська земля... Славна. Прадавня. Колосиста. Устелена суцвіттям любові й добра, заселена мужнім і терплячим народом. Народом, який має важке історичне минуле та жагуче бажання до свободи. Це волелюбне прагнення успадковано від дідів-прадідів, які воювали за незалежність. І сьогодні ця боротьба триває. Україна в небезпечі. Під кулями, в окопах і наметах, на полях бою і в складі запасу, віддаючи найдорожче — молодість, здоров'я — воюють її славні доньки і сини.

Серед них — голубоока красуня з високим почуттям патріотизму, з незвичним для карпатського регіону ім'ям і ще більш незвичайною долею, яку вибрала сама за покликом серця і душі. Це Андріана Сусак, уродженка села Вербовця, вихованка Косівської школи-гімназії, випускниця Київського національного лінгвістичного університету, перекладач іноземних мов за фахом і безстрашний боєць-доброволець батальйону “Айдар”, патріот за покликанням. Пройшла війну на Донбасі. За героїзм і мужність у травні 2016 року нагороджена орденом “Народний Герой України”.

Ця неймовірна дівчина поєднала свою долю з бойовим побратимом Максимом Арехтою. У сім'ї підрастає надійна зміна — синочок Макар.

Про Андріану Сусак пишуть нариси, їй присвячують вірші поети, про неї знімають кіносюжети, її запрошують на зустрічі з молоддю. Андріана — активістка жіночого ветеранського руху, студентка магістратури за спеціальністю “Публічне управління та адміністрування”. Нещодавно у складі делегації українських дівчат-ветеранок відвідала штаб-квартиру НАТО, де розповіла міжнародній спільноті про війну України з Росією.

Документальний фільм “Невидимий батальйон” (2017), в якому однією із героїнь є Андріана, переглянули тисячі глядачів України та інших країн світу, зокрема Америки та Канади.

Історія не стоїть на місці. В державному календарі з'являються нові дати, зумовлені різними подіями та змінами в суспільстві. Відбуваються урочистості з відзначення Дня добровольця (14 березня) і Дня Героїв України (25 травня). У нинішній політичній ситуації ці заходи не лише данина пам'яті, а й шана героям минулого і героям сьогодення, які віддають усі сили за соборність і незалежність нашої держави, це відзначення нагородами за особливі заслуги перед Батьківщиною.

Указом Президента України №71/2019 від 13.03.2019 року Андріану Іванівну Сусак, молодшого сержанта запасу, за особисту мужність, виявлену під час захисту державного суверенітету і територіальної цілісності України, за самовіддане служіння українському народові та з нагоди Дня добровольця нагороджено орденом “За мужність” III ступеня.

Пишаємося славною землячкою і віримо, що такі самовіддані люди, як Андріана, змінять нашу країну на краще, адже вони несуть величну місію національної єдності та світлого майбутнього.

Валерія БАЛАХОВСЬКА: «Орган — частина мого життя»

Однією з родинок літнього репертуару Національного будинку органної та камерної музики України стала концертна програма “Чарівні мелодії кохання” за участю заслуженої артистки України Валерії Балаховської (орган, фортепіано) та лауреата міжнародних конкурсів Сергія Андрощука (тенор). Прозвучали перлини західноєвропейської музичної спадщини XVIII—XX століть, а на біс артисти виконали українську народну пісню “Чорні брови, карії очі”. Про те, як готувався концерт, наша розмова з Валерією Балаховською.

— Хто є режисером Ваших концертних програм?

— Концертні програми ми готуємо самі. Продумуємо репертуар, як він лягатиме по музиці, по образу, за характером, інколи — за епохами. Приміром, від бароко до сучасної музики, романтика або класика.

Ідея проведення концерту “Чарівні мелодії кохання” належить Сергію Андрощуку. Він добирає наймелодійніші арії, адже було бажання зробити легкий, приємний концерт. До вокального матеріалу я підбирала більш світлі органні твори. Прозвучала романтична музика і оперні шедеври.

Зокрема, це були арії Феррандо “Повітря, сповнене коханням” з опери “Так чинять усі жінки” Вольфганга Амадея Моцарта, Джокондо з опери “Пробний камінь” Джоаккіно Россіні, Альфреда з опери “Травіата” Джузеппе Верді, романс Неморіно з опери “Любовний напій” Гаetano Доніцетті, серенада Сміта з опери “Пертська красуня” Ж. Бізе, неаполітанські пісні. Серед творів для органа — “Скерцо соль мінор” Марко Енріко Боссі, “Прелюдія, fuga та варіація сі мінор” Сезара Франка, “Рондо в кельтському стилі” та “Рондо в латинському стилі” Ганса-Андре Штамма, три версети з циклу “Заради слави” Вінченцо Петралі.

Майже завжди в кінці щось виконуємо на біс. Слухачі просять — і ми завжди йдемо їм назустріч. Завжди маємо кілька заготовок. Враховуємо побажання публіки. Інколи просять виконати українську народну пісню, а інколи — яскраву арію з західноєвропейської опери. Приміром — “Застільну” з “Травіати” Дж. Верді. Це має бути щось невелике і яскраве, щоб показати можливості органа.

Переважно граю на органі, але скучаю за фортепіано. На деяких концертах поєдную гру на цих двох музичних інструментах. Саме під час концертів тенорів інколи звучить роля, як на цьому концерті.

— Напевне, це не перший Ваш спільний концерт з Сергієм Андрощуком?

— Сергій у нас працює не так давно. Але ми вже встигли дати разом багато концертів. Працюю з іншими вокалістами, оркестром, але з ним — найчастіше.

С. Андрощук — яскравий, талановитий вокаліст. Він горить цим. Надзвичай-

но працелюбний, справжній артист. Його запрошують брати участь у різноманітних концертах та виставах, гастрольних поїздках. Також співпрацюю з Сергієм Котком. Це теж перспективний вокаліст.

— Чому вирішили присвятити своє життя грі на органі?

— Мій батько був музикантом, добре співали дідусь і бабуся. Напевне, це вдалося взнаки. З дитинства я обожнюю музику. З чотирьох років підбирала мелодії до пісень на дитячому музичному інструменті. У п'ять років вже навчалася у дитячій музичній школі. А з семи — у Київській музичній школі ім. Миколи Лисенка.

Ще тоді у нас відкрили факультатив по органу. Викладав народний артист України Володимир Кошуба. Я записалася на факультатив і чотири роки опанувала гру на органі. Потім вступила до Київської консерваторії (нині Національна музична академія України ім. Петра Чайковського). Тут отримала дві спеціальності — піаністка і органістка.

Я обожнюю цей величезний музичний інструмент. Він може замінити цілий оркестр. В органі велика кількість тембрів і барв, необмежені можливості.

Надзвичайно щаслива, що є такий прекрасний педагог — Володимир Кошуба, який зустрівся на моєму шляху зовсім випадково. Він зумів зацікавити, подарував мені мою майбутню професію. Не знаю, чи прийшла б я без нього до органа, можливо лише згодом, пізніше. До речі, зі мною тоді на цьому факультативі навчалася ще чотири людини, але професію органіста обрали лише я одна.

На останньому курсі консерваторії, аби бути ближче до Національного будинку органної та камерної музики України, влаштувалася тут на роботу. Спочатку як асистент органіста. Вже тоді почала давати перші концерти. Мій найперший сольний концерт — на випускному екзаміні консерваторії. Виконувала твори Баха, інших західних та українських композиторів. Звичайно ж, як і кожен виконавець, хвилювалася, адже це дуже відповідально. Але ця справа мені дуже подобається, а орган — це частина мого життя.

— Що змінилося за цей час?

— Вже 27 років працюю солісткою Національного будинку органної та камерної

музики України. З'явився життєвий і творчий досвід, професіоналізм. Було багато поїздок, у тому числі й за кордон до Польщі, Німеччини, Австрії, Швейцарії, Ізраїлю, Росії, Білорусі, Молдови. Спілкувалася з багатьма виконавцями, професорами світового рівня. Грала на різних органах — барокових, маленьких, великих.

Публіка на концерти приходить різна. Буває легко або важко встановити контакт із залом. На заході слухачі здебільшого більш ерудовані, підготовлені, ніж у нас. Для них природно, коли включаєш телевизор, а там йдуть концерти класичної музики. В Україні це велика рідкість. Приміром, коли приїздила в Німеччину, то деякі слухачі пам'ятали, що я виконувала у цій країні минулого разу. Вони дуже скрупульозні. Так, звичайно, не всюди. Запам'яталися гастролі до Єрусалиму. Виступала у величезній кірці з шикарною акустикою. Разом зі мною виступав струнний оркестр. Це був складний і відповідальний виступ, але надзвичайно цікавий.

Люблю старовинну барокову музику, романтичні твори. Також серед моїх творчих зацікавлень, весела, світла музика, арії з опер та ін. Серед сучасних композиторів — Віктор Гончаренко, Євген Ляонко, серед українських класиків — Дмитро Бортнянський, Колесса. Нещодавно Володимир Кошуба дав мені невідомі раніше партитури, можливо щось використаю в майбутніх концертах. Ми, органісти, ділимося один з одним нотним матеріалом. Щось нам дарують за кордоном.

Інколи доводиться доробляти транскрипцію творів. Але надаю перевагу оригінальній органній літературі, якої існує дуже багато.

— Буваєте на гастролях і в Україні?

— Неодноразово виступала у Білій Церкві, Харкові, Хмельницькому, Дніпрі, Одесі, інших містах. Нещодавно повернулася з Дев'ятого міжнародного фестивалю органної музики, що відбувався у Львові. Там у органному залі нещодавно змінилося керівництво. Нові очільники випробовують нові форми роботи зі слухачами. У фойє працює картинна галерея. Тут, зокрема, представлені фрески XI—XII століть. Слухачів перед концертом пригощають фруктами і напоями.

— Ви починали працювати на початку 90-х. Коли було легше: тоді чи зараз?

— Нині стало більше інформації. Активно обмінюємося досвідом з колегами і в Україні, і за кордоном. Звичайно, раніше держава допомагала більше. Існували обмінні концерти. Приміром, я їду в Одесу чи Харків, а звідти органісти приїждять до Києва.

Однак сьогодні відбувається неспинний розвиток органної культури і органного мистецтва, що створює умови для нових гастролей. Якщо ти хороший, затребуваний виконавець, то тебе запрошують частіше. Це стимул для подальшого розвитку. А якщо тебе не запрошують і ти незатребуваний, то розумієш, що треба більше працювати.

У нас стало складно з фінансуванням реклами. Раніше могли собі дозволити велику рекламу на зупинках, зараз цього немає. Хотілося б, аби була краща ситуація з фінансуванням, тоді можна було б робити якісні відеоролики. Бажано, щоб цим займалися професіонали, які добре на цьому знаються. Звичайно, плюс, що в останні роки з'явилися соціальні мережі, але віддача від них поки що мала.

У нас багато хороших артистів, робимо багато чудових концертів. Але аншлаги бувають рідко. Інколи це залежить від погоди, або якщо поруч на стадіоні “Олімпійський” йдуть футбольні матчі, це теж не на нашу користь. А головна проблема, що просто люди мало про нас знають. І вина тут не артистів, які відпрацьовують сповна.

Органний зал розписано по хвиликах. На репетиції залишається часу не так багато, як того хотілося.

— Чого вдалося досягти у цьому концертному сезоні, які маєте плани на майбутнє?

— Створила чимало нових цікавих програм у співдружності з різними виконавцями і вокалістами, квінтет “Київ” та квартет імені Миколи Лисенка. Шомісяця беру участь у трьох-чотирьох концертах, плюс гастролі. (Крім Львова цього року встигла побувати у Дніпрі і Харкові). Деякі твори виконала вперше.

Попереду багато нових концертів. Запрошують на гастролі до Німеччини, можливо, поїду туди на різдвяні свята. Інший великий проект — виступ разом з оркестром в Одеській національній опері. Сподіваюсь, що попереду будуть нові цікаві поїздки, нові запрошення.

— А чи не виникало бажання залишитися за кордоном?

— Пропонували залишитися у Німеччині. Там би мала багато роботи і можливостей для творчої реалізації. Але тут моя сім'я, мої родичі, рідна моя земля, без яких я не уявляю свого життя.

Спілкувалася
Едуард ОВЧАРЕНКО

Розділові. Старобільськ: про інтерактивні формати

Проект Розділові зазвучить, точніше заживе, по-новому. 2 серпня Оля Михайлюк — режисерка, художниця, Томаш Сікора — музикант, композитор, та Мирослава Ганюшкіна — директорка агенції ArtPole розказали у Луганській ОУНБ про онлайн-формат проекту та презентували оновлену версію сайту.

“Сайт виник з пошуків форми, в якій ми будемо ділитися нашими творами зі світом, — говорить Оля Михайлюк, авторка ідеї проекту. — Оскільки Розділові — це не стандартний лінійний альбом, його неможливо викласти в мережу просто як набір треків, в ньому є певна циклічність, повернення до характерних станів і свої паузи, але є й доля несподіваного”.

Допомогли вдихнути віртуальне життя у сайт Дмитро Лідер і Лабораторія примх.

Гості зустрічі змогли практично “помацати” сайт. Генерували листівки різними мовами — німецькою, польською, французькою, італійською, чеською, англійською, підбирали візуальний супровід та відправляли готові картки адресатам.

Окрім того, переглянули й відео з творчої лабораторії — візуалізація, музика та поезія проекту — так само іншими мовами. Особливим моментом зустрічі стала літературно-музична імпровізація. Під музичний супровід Томаша Сікори почитали авторські поезії.

“Направду, цікавий вийшов досвід”, — ділиться враженнями Анастасія Літашова, бібліотекарка Good library. — “Адже відразу не так легко підстроїтися до музичного супроводу. У першій поезії пан Томаш ловив ритми моєї поезії, її настроєвість. Уже

у другій — я налаштувалася на музичні хвилі. У такі моменти розумієш, що таке взаємодія і злагожденість. Енергія від імпровізації шалена”.

Не забули й про добро. Гості та організатори приєдналися до благодійного аукціону “Купляй — допомагай”. Зібрали кошти для Анастасії Гайдученко. Лоти аукціону — диск запису Розділових, фірмові чашка та блокнот від Луганської ОУНБ та книжка Надійки Гербіш.

Гості відмітили, що Розділові — це терапія/приємна емоція/спогад/енергія/душевна зупинка. У них кожен знаходить щось своє.

Прес-центр Луганської обласної
універсальної наукової бібліотеки

5 серпня 2019 р. виповнилася 82-а річниця трагедії Сандармоху, де у 1937 р. сталінський режим знищував українців, поляків, естонців та в'язнів інших національностей, де вбивали й росіян, які не сприймали злочинну політику Сталіна.

Знаменною подією у вшануванні українських жертв репресій став Пам'ятний Хрест в Сандармоху “Убієнним синам України”. Голова української організації “Калина” в Карелії Лариса Скрипникова увійшла в історію. Завдяки її заповзятливості, патріотизму, щирій українській душі, в урочищі Сандармох з'явився цей величний пам'ятник з граніту, який привезли з Уралу.

Відбулося вшанування загиблих борців за волю, правду, життя. В заходах взяли участь українці Карелії, представники українських організацій Росії, Москви, Санкт-Петербурга, представники санкт-петербурзького Меморіалу, представник консульства України Олеся Луцинська, представники консульств Естонії, Латвії, Литви, Нідерлан-

Сандармох (1937—2019-...)

дів, Німеччини, Польщі, Фінляндії, Франції, священники православної, католицької церков.

На мітингу виступила Лариса Скрипникова, було прочитано послання від посольства США. Присутні поклали квіти і запалили свічки пам'яті по невинно убієнним. Біля Хреста отець Леонід провів молитва за упокій душ синів і дочок України.

Час вносить корективи в сучасність. Не було відомого правозахисника Юрія Дмитрієва, який зробив величезну роботу по встановленню самого факту масового вбивства в урочищі Сандармох. Він сидить у тюрмі за надуманим обвинуваченням. Дмитрієва представляла його донька, за “розтління” якої влада його переслідує.

Вже стала звичною відсутність представників влади будь-якого рівня. Хоча була певна

родзинка у присутності кореспондентів ТРК “Росія-1”, що правда без Скабеевої.

1937 рік увійшов в історію як рік масштабних репресій кривавого сталінського режиму. Чи були б можливі репресії, якби не було мовчазної або немовчазної підтримки народу? Сотні тисяч сиділи в таборах, а мільйони на мітингах таврували ворогів народу, писали доноси. Тож не тільки Сталін і його прислужники несуть відповідальність за масові репресії.

Сполучені Штати скинули атомну бомбу на Японію. В Хіросімі загинуло зразу 70000 людей, у більшості — мирних. Людство ніколи не дійде спільної думки про необхідність, правильність чи злочинність такої акції. Але треба пам'ятати, що мілітаристську політику, піратський напад на

Пьорл-Харбор підтримало японське суспільство, японський народ. Тільки така підтримка стала головним рушієм всієї агресивної політики Японії. Тож весь японський народ ніс на собі відповідальність за політику держави. Тож саме можна сказати про Німеччину.

Але дві держави, два народи пройшли через горнило покаяння, Німеччина — через денацифікацію, Японія — через демілітаризацію, і сьогодні політика цих держав свідчить, що в свідомості людей, менталітеті народів сталися кардинальні, корінні зміни.

Більшовицький режим не впав з неба, революційні зміни

в Російській імперії стали можливими при підтримці народу, і подальша комуністична практика теж отримала підтримку більшості народу. На землі інших народів імперії більшовицький режим було принесено на багнетах російської більшовицької армії.

Імперія, яка називалася радянською, розвалилася, постало пострадянське суспільство, але десовєтизації на пострадянському просторі не відбулося. Тож прояви рецидиву можливі, в чому переконуємось сьогодні.

Об'єднана прес-служба українських організацій Росії (ОПС УОР)

5 серпня 2019 року у Національному університеті “Львівська політехніка” відбулась Міжнародна Акція-Реквієм “Читання імен. Сандармох”.

В Акції-Реквіємі взяли участь працівники Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою (МІОК) Національного університету “Львівська політехніка”, ректор НУ “Львівська політехніка” Юрій Бобало, заслужена артистка України Оксана Муха, котрі разом з іншими учасниками Акції-Реквієму зачитували прізвища знищених, закатованих українців, серед яких поет-неокласик професор Микола Зеров; творець театру “Березіль” Лесь Курбас, драматург Микола Куліш; Антон, Остап і Богдан Крушельницькі; письменники Валер'ян Підмогильний, Павло Филипович, Валер'ян Поліщук, Григорій Епик, Мирослав Ірчан, Марко Вороний; історики академік Матвій Яворський, професор Сергій Грушевський (брат Михайла Грушевського); науковці Михайло Павлушков, Василь Волков, Микола Трохименко, Петро Бовсунівський...

Організатор і модератор Акції-Реквієму — директор МІОК Ірина Ключковська.

Пропонуємо вашій увазі інтерв'ю з провідним випусковим редактором газети НУ “Львівська політехніка” “Аудиторія” Ярославом Величко, дідусь якої загинув у Сандармосі.

— Ярослав, як то сталося з твоїм дідусем?

— Мого дідуса Омеляна Колодубського, юриста за освітою, викладача Вінницького медичного університету, заарештували 1933 року. Першу документальну згадку про нього привезла мені кандидат фізико-математичних наук Тетяна Крушельницька зі своєї прощі 2005 року на Соловецькі острови і в Сандармох — книжку “Убієнним синам України, Сандармох”. Серед сотень розстріляних українців, на 74-й сторінці, власне, згадано прізвище дідуса. І я розпочала пошуки

в архівах України і Росії. У Державному архіві Вінницької області повідомили, що він “був заарештований 10 лютого 1933 р. за звинуваченням, передбаченим ст. 54-2, 54-11 КК УРСР. Постановою судової трійки при Колегії ДПУ від 27 жовтня 1933 р. засуджений до 10 років виправно-трудових таборів”.

Згодом вдалося встановити, що 20 березня 1934 р. дідуса етапом доставили у Біломорсько-Балтійський табір НКВД, а вже через три роки його, соловецького в'язня, засудили повторно.

— За що? Чому?

Забути не зможемо!

— Дозволю собі зацітувати відповідь на моє звернення в Управління ФСБ Росії по Республіці Карелії:

“23 октября 1937 г. Колодубский Е.Я. был обвинен в том, что, содержась в БЛАГЕ, систематически среди заключенных проводил контрреволюционную агитацию, критикуя мероприятия партии и правительства..., призывал к борьбе за самостоятельную Украину.”

По постановленню Тройки НКВД Карельской АССР от 26 августа 1937 г., Колодубскому Е. Я. была назначена высшая мера наказания — расстрел, которая приведена в исполнение 04 сентября 1937 года в Медвежьегорском районе. Установленным местом захоронения жертв политических репрессий в Медвежьегорском районе является урочище “Сандармох”.

— Там було розстріляно і закатовано 6241 людину 60 національностей, серед яких 677 українців, — про що й розповіла у своєму виступі директор МІОК Ірина Ключковська. Знаєш, під час таких зустрічей, як оця, на якій ми були з тобою присутні, я завжди постійно стежу за обличчями молоді. Стає страшно, що повинні відчувати хлопці та дівчата з приводу таких подій української історії.

— Звичайно, що страшно. У когось загинули діди, у когось —

значно даліш предки. Щодо мого дідуса, то, виявляється, 14 квітня 1989 року його реабілітували. Але — скажи: чи могла ця реабілітація погамувати біль моєї матері, якій на момент арешту її батька було 6 років? Вона не раз згадувала зустріч у вінницькій в'язниці з ним — скатованим, з вибитими зубами... Мама була ще мала, коли прийшов той останній лист із Соловків. Її любий і добрий татусь намалював старенького дідуса з мішком за плечима і підписав: “Отаким, діти, я повернуся до вас...” Не повернувся. А Таня Крушельницька, окрім згаданої книжки про Сандармох, привезла три шишечки, жмут засохлого вересу і білий камінець з Білого моря.

— Щоб ти мала пам'ять про ті страшні роки і дії!

— Так от, 27 жовтня 1997 року на місці того страшного терору відкрито Меморіал. На пам'ятнику викарбували слова: “Люди, не убивайте друг друга!” Встановлено хрести над розстріляними ямами, споруджено дерев'яну каплицю. На галявині встановили поминальні хрести: російський і польський, мусульманський і єврейський пам'ятні знаки, півтори сотні карельських. А українського — не було...

— Тяжка наша дорога.

— Безперечно. Для українців дорога до правди була довга й терниста. Здавалося, що нікому до

того діла нема, ніякій владі не потрібне вшанування закатованих патріотів. І тільки громаді вдалося пробити стіну безпам'ятства... Український дубовий хрест за один день витесав київський митець Микола Малишко, а привіз його, приніс на власних плечах і встановив колишній політв'язень і совість нації Євген Сверстюк. А 2004-го було виготовлено і встановлено в урочищі гранітний Козацький хрест роботи Миколи Малишка і Назара Білика з написом — “Убієнним синам України”. Пам'ятник цей споруджено коштом громадян України, США, Канади, Карелії, м. Воркути.

Лауреат премії імені Василя Стуса Василь Овсієнко запропонував щорічно в день початку масових убивств у Сандармосі — 27 жовтня — збиратися у Києві біля пам'ятника Лесеві Курбасу на панахиду і мітинг світлої пам'яті в'язнів “Соловецького етапу”. У цей день поминального стрітенською свічкою я запросила Дідуса до своєї оселі.

Усе свідоме життя запитую своє серце: чи зможу простити, забути? Простити? Не знаю... Забути? Ніколи!

— Славо, я співчуваю Тобі...

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК,
керівник прес-центру наукової журналістики Західного наукового центру НАН України і МОН України, член НСПУ і НСЖУ,
м. Львів

Скривавлена нива

5.08.1937 наказом НКВС № 00447 в колишньому СРСР було запущено колесо повномасштабних масових репресій. Фотодокументальна виставка “Скривавлена нива”, що розгорнулася під біківнянськими соснами просто неба, розповідає про те, як після розкуркулення і Голодомору нелюдське колесо терору продовжило дочавлювати українських хліборобів. На прикладі долі 18 представників 15 сіл Київщини переконаливо показано, що в роки комуністичного терору розстріляна стаття могла знайтися для кожного, хоча в першу чергу знищували “неблагонадійних”, тобто працюючих, підприємливих, небайдужих, ініціативних, незалежномислячих...

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

На восьми планшетах розповідається про життєвий шлях, обставини арешту і розстрілу селян, переважно Київщини. Згідно із державним курсом на суцільну й прискорену колективізацію заможний селянин визначався радянською пропагандою як “куркуль”, “експлуатор” і “ворог народу”. “Ворогами народу” регулярно ставали також бідняки чи середняки, оскільки самі “критерії ворожості” постійно розширювалися. Паралельно за допомогою архівних фотографій, плакатів, документів розгортається хроніка сільського життя 1930-х—1940-х років.

Генеральний директор Національного історико-меморіального заповідника “Біківнянські могили” Богдан Біляшівський у виступі зазначив, що дата відкриття виставки є символічною. Саме 5 серпня 1937 року розпочалося виконання сумнозвісного Оперативного наказу народного комісара внутрішніх справ СРСР № 00447 “Про репресування колишніх куркулів, карних злочинців та інших антирадянських еле-

ментів”. Так звана “куркульська операція” вважається однією з наймасовіших за кількістю жертв за час сталінських політичних репресій. Радянська влада завдала нищівного удару українському селянству, тим людям, які були господарями на власній землі, спочатку забравши у них цю землю та реманент під час колективізації, а потім і фізично знищивши найкращих, найпрацелюбніших під час Голодомору й Великого терору. Хоча офіційно декларувались основні демократичні права колгоспників, а в профільних і урядових ЗМІ розповідалось про покращення життя на селі, перевиконання колгоспами планових показників, збільшення врожаїв, придбання нової техніки та будівництво нових виробничих приміщень. Богдан Біляшівський також оприлюднив опрацьовані на сьогодні відомості щодо кількості розстріляних і похованих у Біківнянському лісі селян із сіл, представлених на фотографіях виставки.

Директор Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного Владислав Берковський підкреслив, що фотоджерела 1930-х років, що

зберігаються в архіві, є досить специфічними як для дослідження, так і для оприлюднення. Попри велику кількість т.зв. “постановочних фотографій”, які створювали ідилічну картинку життя у постголодоморному селі, наявні інші, що показують нелегкі умови праці та побуту колгоспників. Проте у сукупності з матеріалами з архівно-кримінальних справ, іншими документами ці джерела дозволяють відтворити картину тогочасного життя селян Київщини та показати, як радянська влада у мирний час знищувала власних громадян. “Кожне фото, представлене на виставці, є певним символічним пам’ятником нашим предкам — українцям, які мріяли про майбутнє для своїх дітей, але цього так і не сталося”, — наголосив В. Берковський.

Голова Національної комісії з реабілітації, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України Роман Подкура зазначив, що українських селян радянська влада прирєкла до розстрілів чи заслань до таборів ГУЛАГу за типовими штапованими обвинуваченнями у проведенні контрреволюційної або протиколгоспної агітації, поширенні провокаційних чуток щодо радянської влади. Проте знищення українського селянства почалося раніше, з примусової колективізації, вилучення зерна, Голодомору, свідомого розділення селян на “куркулів”, “середняків” і “бідняків”, а потім зштовхування їх між собою. Ці складові, на думку Романа Подкура, дуже вдало висвітлює тайм-лайн виставки. Він також підкрес-

лив, що виконання т.зв. “куркульської операції” в Україні розпочалась на кілька днів раніше, а саме 3 серпня 1937, ще до офіційної вказівки. Пояснення цьому лише одне — ці люди в уявленнях НКВСників уже були прирєчені, адже вільний господар на своїй землі більшовикам заважав.

Перед присутніми також виступили полковник юстиції у відставці, дослідник репресій Андрій Амонс, заступник генерального директора з наукової роботи Заповідника Тетяна Шептицька, родичі репресованих селян, чії історії представлено на виставці — Олександр Євтух (родич Петра Євтуха), Віталій Литвиненко (правнук Семена Литвиненка), Павло Гольоса (онук Йосипа Гольоси). “Іх розстріляли за правду, але перш за все, щоб відібрати землю, аби ніхто на неї не претендував. Селян почали примусово виселяти із домівок, відбирати усе майно та висилати до Сибіру. Тих, хто чинив спротив, розстрілювали”, — свідчать родичі репресованих. Промовці говорили про те, що фізичне знищення найдієвішого прошарку суспільства обернулося руйнуванням ціннісних підвалин життя, про те, до чого призводить відсутність у державі демократичних інститутів і неконтрольованість влади, а також про пам’ять, яку необхідно відроджувати, щоб стати нормальним суспільством...

Пам’ять про закатованих учасники заходу вшанували: запалили лампадки і поклали квіти до братських могил Міжнародного меморіалу жертв тоталітаризму 1937—1941 років.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2019

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 79

на 1 місяць	18 грн 11 коп.	на півроку	99 грн 41 коп.
на 3 місяці	52 грн 33 коп.	на рік	195 грн 02 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

В. о. головного редактора

Євген БУКЕТ

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Микола ТИМОШИК,

Георгій ФІЛІПЧУК,

Микола ЦИМБАЛЮК,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosvity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

